

ПРИЛОЖЕНИЕ

ОБРАЗЕЦ ЗА ПРОГРАМИТЕ ПО INTERREG

ССИ	2021TC16PCB006
Заглавие	Програма ИНТЕРРЕГ ИПП Република България – Република Северна Македония 2021—2027 г.
Версия	1.0
Първа година	2021 г.
Последна година	2027 г.
Допустими от	
Допустими до	
Номер на решението на Комисията	
Дата на решението на Комисията	
Номер на решението за изменение на програмата	
Дата на влизане в сила на решението за изменение на програмата	
Региони по NUTS (Номенклатура на териториалните единици за статистически цели) в рамките на програмата	Република България – 2 области на ниво NUTS III: Благоевград и Кюстендил Република Северна Македония – 3 области на ниво NUTS III: Североизточен, източен и югоизточен райони за планиране
Направление	А

1. Съвместна програмна стратегия: основни предизвикателства пред развитието и отговори на политиката

1.1. Програмна територия

Програмната територия на програмата между, Република България – Република Северна Македония се намира в Югоизточна Европа и обхваща 5 териториални единици NUTS III (или еквивалентни на тях), а именно: 2 области от българска страна – Благоевград и Кюстендил и 3 региона от страна на Република Северна Македония – Североизточен, Източен и Югоизточен.

Границата на програмната територия е с дължина 165 км с три функциониращи гранични контролно-пропускателни пункта (Златарево-Ново Село, Станке Лисичково-Делчево и Гюешево-Деве Баир). Общата площ на зоната на трансграничния регион обхваща 18 087 км² – представлявайки 8,6 % от територията на Република България, докато в Република Северна Македония тя представлява 33,8 %.

Населението от обхвата на програмната територия е 948 564 жители. Населението на частта от него в Република България е 424 164 жители (6,06 % от населението на страната), а на дела от страна на Република Северна Македония – 524 400 жители (25,26 % от населението на страната).

Структурата на населените места в района се характеризира с наличието на 5 средно големи града: Благоевград и Кюстендил от българската страна и Куманово, Щип и Струмица от страна на Република Северна Македония.

Повече от половината от програмния район е планински, като горите заемат над 40% от територията му. Географската структура на програмния район включва и множество долини със земеделски земи, които благоприятстват развитието на туризма, селското стопанство и хранително-вкусовата промишленост.

Районът на програмата е богат на водни ресурси: реки, най-големите от които са Струма, Места, Брегалница, Струмица, Пчиня, Крива река; езера, част от Дойранско езеро, Водоца, Мантово, Калиманци, Берово езеро, Граче, Пишица, Кнежево и други по-малки езера в трите гранични района в Република Северна Македония; многобройни езера в Рила и Пирин планина, от които най-популярни са Седемте рилски езера); подземни води, вкл. термални извори.

Климатът е разнообразен – от умереноконтинентален, преходно-континентален и планински до средиземноморски по протежението на речните долини и Дойранското езерото. Граничният регион се оценява като притежаващ богато културно и природно наследство и висока степен на екологична чувствителност по отношение на изменението на климата.

1.2. Съвместна програмна стратегия: Обобщение на основните общи предизвикателства, като се вземат предвид икономическите, социалните и териториалните различия както и неравенствата, съвместните инвестиционни потребности и взаимното допълване и синергиите с други финансиращи програми и инструменти, извлечените поуки от опита в миналото и макрорегионалните стратегии и стратегиите за морските басейни, където програмният район в своята цялост или частично попада в обхвата на една или няколко стратегии.¹

¹ Текстът по-долу е структуриран по такъв начин, че да предостави основано на доказателствата обобщение на най-новите социално-икономически предизвикателства, спънки в развитието и икономически фактори на областта на ТГС с цел да определи стратегията на програмата за сътрудничество за следващия програмен период. Резюмето обаче се сблъсква с ограничение на данните поради липсата на сравними и еквивалентни данни по NUTS 3 в двете страни. Актуалността и източниците на данни разкриват друг методологичен проблем.

1. ИКОНОМИЧЕСКИ, СОЦИАЛНИ И ТЕРИТОРИАЛНИ РАЗЛИЧИЯ

Многоаспектни фактори се сблъскват и оформят специфичния контекст на трансграничното сътрудничество по външните граници на ЕС. Не е възможно да се скрият разделителните линии по външните граници на ЕС, чиито особености могат да бъдат проследени във всяка област на политиката и институционалната среда. Един такъв фактор е трайното отрицателно въздействие на историческото отделяне на двете съседни държави в областта на трансграничното сътрудничество, което продължава да спъва просперитета на региона.

Друг фактор са различните институционални управленски структури в двете държави, които често застрашават опитите за съвместни и интегрирани действия и решения. Едновременното прилагане на политиките на ЕС за разширяване и сближаване често става обект на конфликт, когато тези две политики преследват и своите индивидуални цели. Всичко това е само малка част от предварителните условия, които определят различни стратегически акценти и подходи за изпълнение на програмите по цел „Европейско териториално сътрудничество“ (Интеррег) между външните и вътрешните граници на съюза.

Докато повечето вътрешни програми на ЕС (програми, обхващащи територии само на страни-членки на ЕС) предоставят подкрепа за решения на глобални предизвикателства, териториите по ТГС-ИПП (Трансгранично сътрудничество-Инструмент за предприсъединителна помощ) все още са изправени пред необходимостта да наваксат в социално-икономическото си развитие. Поради това основното съвместно предизвикателство на целевия регион на трансграничното сътрудничество между Република България и Република Северна Македония за периода 2021—2027г. е да напусне групата на изоставащите региони и да поеме по по-напреднал курс на развитие, докато същевременно все още е изправен пред продължителни проблеми, свързани с риска от бедност и неравенството по отношение на доходите, което се дължи на отрицателните демографски промени, недостатъчно развитите регионални вериги за създаване на стойност и развитие на предприемачество, ниската технологична специализация, непривлекателната и неконкурентоспособна стопанска среда. Когато тези икономически пречки съществуват в слаб трансграничен институционален контекст и при липсата на практики, които да ограничават нивата на въглеродни емисии, перспективите за териториално сближаване в съответствие с целите на ЕС (Териториален дневен ред 2030г.; Зелена сделка) са изправени пред допълнителни предизвикателства.

Извършеният териториален анализ за целите на програмирането и неговата актуализирана версия дават възможност за структуриране на основните констатации в следните групи от области на политиката, разглеждани от гледна точка на пречките и движещите сили за развитие:

1.1. Отрицателно демографско изменение

Програмната територия е слабо населена, като гъстотата на населението е под средната национална стойност за съответната държава поради факта, че половината от територията е планинска, а горите заемат над 40% от сухоземната ѝ площ. Средната гъстота на населението в граничния регион на Република България е по-ниска от националната (63,0 души/км²) и варира значително между градските

Често се случва важни индикатори да не присъстват равномерно и в двете територии. Когато е налице това ограничение, вместо това се използват данни от горната пространствена скала (NUTS 2-1, национално ниво), като се отчитат като съпоставими (по отношение на източника, измерване и навременност), реципрочни и уместни в контекста на ТГС с цел по-добро улавяне на териториалното измерение на секторните политики на всички нива на управление, чиято необходимост от това е подчертана в Териториалния дневен ред 2030. Текстът е съставен на базата на данни за 2020 г., а когато това не е било възможно, са използвани най-новите налични данни.

и селските райони. Област Кюстендил е с най-ниска гъстота на населението в целия регион на ТГС. Гъстотата на населението в трансграничния регион в Република Северна Македония показва, че тя отново остава под средната национална стойност (80,8 души/км²). Североизточният статистически регион е с най-висока гъстота на населението в целия регион на ТГС (76,3 души/км²), което е близо до средното за страната. По този начин средната гъстота на населението на целия трансграничен регион е далеч от средната за ЕС-28, която е 117,7 души/км².

Като цяло трансграничният район се характеризира с отрицателен естествен прираст на населението (в двете държави населението е намаляло с повече от 5 % за едно десетилетие), отрицателна нетна миграция и висок дял на населението на възраст 65 години и повече (в сравнение със средното за ЕС).

Демографските данни в програмния регион не се различават значително от други идентични територии на ЕС, но, за разлика от тях, на територията за трансгранично сътрудничество липсват стимули и мерки за противодействие на неблагоприятните последици от отрицателната демографска промяна. Привлекателните перспективи за работа, включително мерки от обхвата на сребърната икономика, по-добро качество на услугите от общ интерес и по-добра свързаност, могат да обърнат перспективата на развитие, като ограничат миграцията, увеличат ражданията и генерират по-високи регионални доходи. Както е видно от следващия раздел, ниските равнища на доходите и неравенствата продължават да възпрепятстват икономическото развитие в граничната област.

1.2 Бедност и неравенства в доходите

Данните на Евростат показват, че територията по програмата попада в групите региони с втория най-висок процент на риск от бедност и социално изключване. Почти една четвърт от общото население (Република България – 32,8%, Република Северна Македония – 39,9%) и поне половината от безработните (Република България – 58,7 %, Република Северна Македония – 41,7%) се считат за изложени на риск от бедност през 2019г. България държи третия най-висок процент (24%) пенсионери в ЕС-27, изложени на риск от бедност през 2019г., докато реципрочни данни за Република Северна Македония поставят страната в по-добро положение (4%).

Що се отнася до неравенствата в доходите, последните данни (EU-SILC) поставят Република България на първо място спрямо всички държави членки с най-голяма разлика в доходите между най-бедните и най-богатите (8 пъти по-голяма разлика от средната стойност за ЕС от 5,2 пъти). Основният фактор, който увеличава риска от бедност, е липсата на перспективи за работа.

Един от подходите за решаване на този въпрос е да се предложат икономически стимули за по-активно включване на дългосрочно безработните, незаемите с работа, учене или обучение (NEET) и възрастните хора в социалния, гражданския и икономическия живот. От по-обща гледна точка обаче изкореняването на бедността представлява сложно предизвикателство. Освен глада и недохранването, проявите му включват ограничен достъп до образование и други основни услуги, социална дискриминация и изключване, както и липса на участие в процеса на вземане на решения. Различни социални групи понасят непропорционалната тежест на бедността и разпределението на доходите. Поради това всички тези аспекти изискват интегриран, многосекторен и многостранен подход за справяне с първопричините за бедността, осигуряване на основни потребности за всички и гарантиране, че бедните имат достъп до производствени ресурси, включително образование и обучение, така че да се постигне устойчив поминък и качествен живот.

1.3 Териториални различия в образователните постижения и в областта на заетостта

Структурата на учебните заведения в трансграничната област е относително добра, но с видими териториални различия в средните и гимназиалните учебни заведения, които са разположени предимно в административните центрове на програмния регион. Делът на завършилите начално и средно

образование в цялата трансгранична област е малко над или много близък до средната национална стойност за съответната държава. Процентът на преждевременно напускащите училище намалява всяка година.

Показателят на Евростат „Преждевременно напуснали системата на образованието и обучението (% от населението на възраст 18—24 години)“ показва значителни различия между двете държави, както следва:

ЕС-28 (2013—2020г.): 11.2 (2014г); 10.3 (2019г);

Република България 12.9 (2014 г.); 13.9 (2019 г.);

Република Северна Македония: 12.5 (2014 г.); 7.1 (2019 г.);

Република България не достига целевия показател „Образование и обучение 2020,, (Стратегическа рамка за европейско сътрудничество в областта на образованието и обучението) от само 10% дял на преждевременно напусналите системата на образованието и обучението, докато Република Северна Македония не само постига целта на стратегическата рамка „Образование и обучение 2020“, но и отбелязва забележително подобрение на този ключов за икономическия просперитет фактор.

Учебните програми на системата за средно образование в двете държави се определят на централно ниво, което ги прави недостатъчно гъвкави за непрекъснато актуализиране в отговор на бързо протичащи технологични промени, а възможностите за тяхното адаптиране са ограничени до тези на избираемите класове и извънкласните дейности. Това съображение е важно, когато се търсят териториални мерки за преодоляване на определени дефицити в образованието.

По отношение на висшето образование Република България и Република Северна Македония докладват идентични насоки за изпълнение, измерени с показателя на Евростат „Разпределение на завършилите висше образование по области на образованието“. Последните налични данни (2018г.) показват, че най-големият и равен дял на завършилите висше образование в двете държави (31,8%) са от областта на бизнес администрацията и правото, следван от 13,1 % от завършилите социални науки и 12,4% в областта на инженерството (Република България) и 13,7% в областта на изкуствата и хуманитарните науки и 13,3% в областта на инженерството (Република Северна Македония). Тези данни могат да се разглеждат както като показател за бъдеща секторна специализация, така и като отражение на настоящите нужди на пазара на труда.

И двете държави не постигат добри резултати в областта на образованието за възрастни, с малки разлики в полза на Република България, поставяйки страната в по-добро положение. Процентът на участие в образование и обучение (25—64 години) за 2019г. (измерен от Евростат) поставя Република България (2%) и Република Северна Македония (2,8%) в края на европейската класификация (ЕС28: 11.3%). Допълнителни съществени доказателства (показател на Евростат „Разпределение на дейностите за неформално образование и обучение от страна на работодателя“) подкрепят предположението, че по отношение на повишаването на уменията и квалификацията, две конфликтни тенденции протичат в двете съседски държави – в Република България повишаването на професионалните знания и умения се инициира от работодателя, докато в Република Северна Македония – преквалификацията е резултат от самоинициативата на самите служители.

Ниво на заетост (ER) и ниво на безработица (UER), 2019 г. (НСИ и MACSTAT)

Република България 70.1 (ER); 4.2 (UER);

Благоевград: 75.2 (ER); 4.1 (UER);

Район Кюстендил: 67.6 (ER); 2.6 (UER);

Република Северна Македония: 47.3 (ER); 17,3 (UER)

Североизточен регион: 37.0 (ER); 33.0 (UER);

Източен регион: 54.3 (ER); 7.8 (UER);

Югоизточен регион: 63.3 (ER); 6.3 (UER);

Ниският процент на заетост в Република Северна Македония, и по-специално в североизточния регион в съчетание с висока безработица, показва структурни икономически дефицити и сериозни вътрешнорегионални различия. Поради това незадоволителните резултати в областта на заетостта в североизточния регион се нуждаят от целенасочен и интегриран подход, който да се справи с причините за тях. В повечето случаи областите/регионите в областта на трансграничното сътрудничество с висок процент на безработица са или твърде отдалечени от водещите икономически центрове, или са в периферията на традиционната дневна трудова миграция, или се характеризират с ниски равнища на образование и умения. Тези отрицателни фактори на местните пазари на труда илюстрират постоянна изолация от текущите процеси на национално равнище.

Друго предизвикателство, свързано със заетостта и за двете държави, е необходимостта от преодоляване на високите проценти на незаетите с работа, учене или обучение (НРУО).

ЕС-28 (2013—2020 г.); 13,6%

Република България (2013—2020 г.); 17,5%

Република Северна Македония (2013—2020 г.): 26,7%

Липсата на равни възможности за заетост за младите хора в трансграничния регион поражда опасения, че регионалните икономически различия могат да продължат да се задълбочават, като през следващите години едно цяло поколение млади хора може да бъде изключено от пазара на труда в района на ТГС. Поради това са крайно необходими институционални и икономически стимули за разработване на привлекателни възможности и условия за работа за родените след 2000 г., особено на етапа на преход от образованието към пазара на труда.

1.4 Неравенство по отношение на достъпа до здравно обслужване

Здравните предизвикателства в региона на ТГС са свързани главно със: (1) неравенства в предлагането на здравни услуги в градските и селските райони; (2) качеството на здравните услуги, (3) недостиг на медицински специалисти, (4) висок относителен дял на индивидуалните здравни разходи. Отдалечеността на някои малки общини от градските агломерации от гледна точка на предоставянето на медицинска помощ (първична, специализирана, болнична и спешна) продължава да бъде сериозно предизвикателство за трансграничното сътрудничество в областта на здравеопазването.

1.5 Несъответствия в конкурентоспособността и бизнес средата

В изданието за 2018—2019 г. на Световния индекс за конкурентоспособност (GCI) Република България заема 49-о място от 141 анализирани държави, като отбелязва напредък с две места (51-во място в предишното издание), докато Република Северна Македония е на 82-ро място, отбелязвайки сходен напредък от две места спрямо предишното издание. Данните от изданието от 2019 г. показват, че Република България постига по-добри резултати по отношение на макроикономическата стабилност, условията на пазара на труда, финансовата система и показателите за иновационната екосистема. В същото време цифрите за следните стълбове показват необходимост от подобрене: инфраструктура,

здравеопазване, пазари и бизнес динамика. Картината за Република Северна Македония представлява микс от разнопосочни резултати - отчита значителен напредък в някои измерения, а в други губи известна позиция. Сред най-добрите показатели е напредъкът на Република Северна Македония по отношение на иновационната екосистема, здравеопазването и внедряването на ИКТ.

Бизнес средата в двете съседски държави се характеризира с отчетлива двойна структура. В едната крайност съществуват няколко големи модерни, капиталоемки, основани на ресурси и зависими от внос промишлени предприятия, докато в другата крайност има малки и микропредприятия, които използват базови и традиционни технологии, обслужвайки ограничен местен пазар. Следователно важен бъдещ курс на действие, който следва да се приоритизира в развитието на трансграничното сътрудничество, е необходимостта местните икономически оператори да предприемат технологична трансформация, като се насърчава постепенното преминаване на производството от нискотехнологично към средно- и високотехнологично, което изисква широко внедряване на нови технологии и решения.

Данните на Евростат за бизнес демографията показват стабилен растеж между 2014г. и 2018г. на активните предприятия в българската част от трансграничната област (областите Благоевград и Кюстендил), докато националната статистика на Република Северна Македония показва обратна тенденция – спад в общия брой на действащите предприятия. В програмната територия преобладават предприятията от сектора на услугите, следвани от предприятията в промишлеността и строителството. Данните за бизнес демографията показват по-интензивни икономически дейности от българската страна на границата въпреки по-добрите условия за извършване на стопанска дейност в Република Северна Македония. Страната заема 17-о място от 190 държави в класацията „Doing Business“ на Световната банка за 2020г., а Република България е на 61-во място. Бизнес средата в икономическите, социалните и културните градски центрове от района на ТГС в Република Северна Македония (Щип - Източен регион) и (Струмица-Югоизточен регион) следва по-благоприятен курс на развитие, главно поради факта, че през тези центрове преминават важни транспортни коридори, които осъществяват свързаност със столицата, а това дава възможност за лесна комуникация и търговско сътрудничество между отделните икономически оператори.

1.6 Недостатъчно приемане на цифровите иновации

От създаването на индекса DESI България ежегодно бива класирана на последно място по всички изследвани показатели – свързаност, цифрови умения, използване на интернет услуги, интегриране на цифровите технологии и цифрови обществени услуги. В Перспективите за конкурентоспособността на ОИСР (2018г.) резултатите на Република Северна Македония по отношение на цифровизацията също отчитат ниски стойности (2,3 от 5).

В сравнителния анализ на европейските иновации за 2018г. Република България и Република Северна Македония се оценяват като скромни новатори. И в двете държави липсва инфраструктура за иновации и сътрудничество и координация между академичните среди, частния сектор и правителството.

По отношение на предприемачеството резултатите на Република Северна Македония са под средните за ЕС, с изключение на предприемаческите намерения, които са с повече от 10 % по-високи от средните за ЕС. Основаната на възможности предприемаческа дейност в страната е най-ниската в сравнение с всички държави от ЕС и извън него. Същото изоставане се наблюдава и в Република България. Резултатите на страната в областта на предприемачеството поставят Република България на последно място в коментирания класация.

Въпреки незадоволителните резултати на Република България и на Република Северна Македония в актуални класации, през последното десетилетие секторът на ИКТ в двете държави постепенно се развива. Интернет връзката и използването на Интернет са други важни предпоставки за прилагането

на политиките и практиките за цифрова трансформация. Евростат предоставя сравнима информация (данни за 2019 г.) за дела на домакинствата с достъп до интернет – Република Северна Македония отчита по-висок резултат (82%) от този на Република България (75%). Разпространението на фиксирания ширококолов достъп остава ограничено и в двете държави, което оказва отрицателно въздействие върху цифровата трансформация и конкурентоспособността. Според информационните листове за цифровото управление за 2019г. и двете държави постигат резултати под средните за ЕС, като същевременно посочват различни степени на цифрови подобрения. Република Северна Македония е по-напреднала в цифровизацията на здравеопазването, докато Република България постига по-добри резултати в дигиталното административно обслужване.

Делът на секторите с интензивно използване на знания в икономиката на двете държави е по-нисък от средния за ЕС, който съответства на по-ниските инвестиции в научноизследователска и развойна дейност и по-ниска производителност. Повечето работни места, създадени от нови предприятия, се появяват в по-малко продуктивни сектори на икономиката. И в двете държави системите за научни изследвания и иновации са изправени пред редица структурни недостатъци. По-специално те включват ниски равнища на публични и частни инвестиции в научноизследователска и развойна дейност, разпокъсаност на публичната научна база, липса и застаряване на квалифицирани човешки ресурси, слаби връзки между науката и бизнеса, малък брой регистрирани патенти и лицензи и неефективно управление. Всички тези недостатъци са пречка пред потенциалния принос на научните изследвания и иновациите за производителността и икономическия растеж, поради което в средносрочен план те силно ще ограничат капацитета за сближаване във възходяща посока.

1.7 Недоразвита целогодишна туристическа инфраструктура

Разнообразието от природни и културни активи в областта на трансграничното сътрудничество е ключова предпоставка за определяне на целево ориентирано туристическо предлагане. Въпреки това данните показват липса на трансгранични конкурентни целогодишни туристически продукти и неизползван потенциал за туризъм. Освен подчертания сезонен характер на туристическото предлагане, все още няма развито взаимодействие на туристическото предлагане през границата.

Територията на програмата, от страна на Република България, попада в туристическите райони на София (популярен за бизнес и културен туризъм) и Рила – Пирин (популярен за планински и религиозен туризъм). Редица подземни води, извори, повърхностни водни течения и минерални води от обхвата на програмния регион се намират на територията на Република Северна Македония. Като цяло трансграничният район има безценен потенциал за развитие на туризма стъпвайки върху богатото биологично разнообразие от национално и общоевропейско значение. През част от ТГС региона преминава Културният коридор, свързващ Югоизточна Европа с Азия. В допълнение към тези фактори следва да се спомене богатото културно-историческо разнообразие и свързаните с него артефакти. Въпреки това, районът на ТГС не се радва на положителни тенденции в динамиката на туристическата посещаемост – броят на нощувките в района е под съответния среден за страната, с изключение на област Благоевград, в която обаче са позиционирани два популярни туристически центъра – Банско (ски и планински курорт) и Сандански („спа“ център).

Въпреки благоприятстващите фактори и предпоставки, туризмът в региона се сблъсква с непреодолими слабости: недостатъчно развит туристически продукт като цяло, недостатъчно развита мрежа от доставчици на туристически услуги и продукти, недостатъчно квалифициран персонал в областта на туристическите услуги, лошо състояние и ограничен достъп до обекти на природното и културното наследство. Въздействието на Covid-19 върху туризма поражда допълнителни предизвикателства. Наред с необходимостта от развитие на местни индустрии, задвижвани от туризма, паралелните многостранни усилия и ответните политики за възстановяване на туристическите връзки

с местните заинтересовани страни, други икономически сектори, природни ресурси и екосистеми следва да бъдат стратегически осмислени и адресирани по интегриран и устойчив начин.

1.8 Липса екосистемни практики и услуги за справяне с природни бедствия и загуба на биологично разнообразие

Екологичните измерения на териториалното сближаване като цяло са слабо развити и трябва да бъдат поставени наравно с икономическите и социалните елементи на сближаването. Връзката между биологичното разнообразие и предоставянето на услуги свързани с екосистемите все още не е изградена в областта на трансграничното сътрудничество, въпреки големия брой природни зони, които се ползват с различни национални и международни статuti на закрила. Териториалният анализ очертава замърсяването на реките, наводненията, свлачищата и пожарите като най-големите екологични проблеми на граничния район. Има силно замърсени речни участъци, по-специално във водосборния басейн на Струма и Брегалница, Струмица и част от река Вардар, които се дължат главно на прекия поток на отпадъчни води от промишлеността (и минните обекти) и домакинствата, минните залежи и използването на пестициди и торове в селското стопанство.

Екосистемните услуги оказват силно въздействие върху начина, по който се управляват природните бедствия. Тъй като екологичната инфраструктура в трансграничния регион се оценява като недостатъчно развита, липсата на базирани на екосистеми практики и услуги за справяне с различни екологични предизвикателства, отслабва усилията за адекватно преодоляване на проблемите, свързани с изменението на климата. Различни анализи, оценки и сценарии на национални и международни институции и експерти поставят Република България и Република Северна Македония сред страните с по-висок риск за последици от изменението на климата. Факторите, които се очаква да повлияят неблагоприятно на човешкото здраве, околната среда, биологичното разнообразие и икономическия растеж, включват: (1) чести наводнения, (2) силни конвективни бури, причинили сериозни материални щети и довели до жертви в редица региони на Република България, (3) силни засушавания; (4) свлачища; 5) увеличаване на честотата на горските пожари поради недостатъчно залесяване, самозапалване на суха трева близо до гори, небрежно боравене с огъня, неконтролирано изгаряне на битови отпадъци; (6) относително висока сеизмична опасност.

Целостта на почти всички естествени екосистеми в района на ТГС понастоящем е застрашена, отчасти поради текущите климатични промени, но също и поради антропогенния натиск, водещ до влошаване на състоянието на местообитанията и нарастваща заплахата от горски пожари. Загубата на биологично разнообразие продължава, а популациите на няколко редки видове продължават да намаляват размерите си. Прилаганите понастоящем подходи и стратегии за управление не осигуряват ефективно опазване на биологичното разнообразие. Настоящата национална мрежа от защитени зони, която попада в трансграничния регион, не гарантира екологична непрекъснатост и свързаност, тъй като все още липсват свързващи екологични коридори.

1.9 Ограничена готовност за зеления преход

И двете национални икономики са изключително енергоемки. Икономиката на Република Северна Македония се характеризира с остаряваща система за производство на енергия, трайна висока зависимост от въглища и неефективно потребление на енергия. Държавата е в начален етап на създаване на предпоставки за постигане на различни екологични цели, поставени от ОИСР в своя периодичен Преглед на екологичните резултати на избрани държави. Според изданието на този преглед от 2019г., в енергийния сектор на Република Северна Македония са приложени мерки за ограничаване на въглеродния отпечатък, вариращи от въвеждането на енергийни одити до субсидии за мерки за енергийна ефективност в домакинствата. Поради преобладаващото използване на местни лигнитни въглища за производство на електроенергия, страната има потенциал за намаляване на емисиите на парникови газове. Горенето на твърди отпадъци е с най-голям принос за емисиите на

парникови газове (ЕПГ) в сектора на отпадъците, който е и най-високата растяща под-категория по отношение на емисиите, заедно с много високите ЕПГ, свързани с транспорта, възлизащи на 15% от общите емисии на страната. От 2008г. насам страната е постигнала слаб напредък в развитието на инфраструктурата за управление на отпадъците. Съществуващите общински депа, които са в нарушение на изискванията, не отговарят дори на основните условия за безопасно обезвреждане на отпадъците. Въпреки напредъка в създаването на регионални системи за управление на отпадъците и напредъка в подготвителната работа, нито едно от регионалните депа на Република Северна Македония не е завършено.

Република България остава най-енергоемката икономика и икономиката с най-висок интензитет на емисиите на парникови газове в ЕС. През 2017г. Република България се е нуждаела от 3,8 пъти повече енергия и е произвеждала 4,4 пъти повече въглеродни емисии на единица БВП от средното за ЕС. Страната обаче не изостава от предприетото темпо за постигане на своите цели по отношение на емисиите на парникови газове и енергията от възобновяеми източници. Въпреки това, към момента тя не напредва към индикативните цели за енергийна ефективност, а разликата между настоящите и целевите равнища на потребление на енергия става все по-голяма.

Съществуват сериозни социални предизвикателства, свързани с процеса на ефективна енергийна трансформация, като например загуба на работни места и понижаване на стандартите на качество на живот. Значителен брой работници ще бъдат засегнати неблагоприятно от затварянето на работещите на въглища електроцентрали и на въгледобивните мини, което ще доведе до сериозни нужди от преквалификация и създаване на нови работни места. Концентрацията на по-голямата част от производството на въглища само в няколко области, като например окръг Кюстендил, вероятно ще задълбочи социално-икономическите и териториални различия. Малко вероятно е в същите райони да бъдат открити алтернативи по отношение на енергията и работните места за хората, които са пряко заети във въгледобивната промишленост. Това ще изисква значителни инвестиции в преквалификацията на работната сила, както и подкрепа за секторната и териториална мобилност на работната ръка за намаляване на нетната загуба на работни места. Значително въздействие ще има и върху непреките работни места (напр. заведения за обществено хранене, доставчици на услуги) и семействата на засегнатите работници.

Въпреки че в България са предприети политически действия за насърчаване на зеления преход, страната продължава да изостава от ЕС по отношение на всички компоненти на кръговата икономика и ресурсната ефективност. Мащабът на производителността на ресурсите в Република Северна Македония също е далеч под средния за ЕС-28. И в двете държави липсва стратегия за кръгова икономика. Република Северна Македония дори не събира данни за рециклирането и кръговото използване на материали и показва, че тези практики не са достатъчно развити. Поради това има спешен призив към двете страни да се справят с предизвикателството да насърчат и подкрепят по-активно принципите на кръговата икономика и свързаните с тях производствени практики.

1.10 Ограничена трансгранична свързаност и вътрешнорегионална мобилност

В доклада на Комисията за България за 2020г. се подчертава необходимостта страната да изгради надеждна, устойчива и издръжлива инфраструктура, включително регионална и трансгранична инфраструктура. В доклада свързаността със съседните държави се изтъква като основно предизвикателство. Прилагането на политиката за трансевропейската транспортна мрежа по отношение на изграждането на пътна и железопътна инфраструктура и изграждането на връзките със Западните Балкани ще позволи на България да се възползва от това, че е транзитна страна по бъдещия коридор за железопътен товарен превоз на Алпи - Западни Балкани. Приоритетът все още е да се развият коридорите „Ориент/Източно Средиземноморие“, както и връзките с държавите от Западните

Балкани. Поради това, проектите, насочени към разширяване на достъпа до основната мрежа TEN-T, следва да бъдат разглеждани с висок приоритет.

Липсата на железопътна, високоскоростна пътна и/или магистрална връзка между двете държави, нарастващият трансграничен трафик, перспективите за разширяване на достъпа до основната мрежа TEN-T водят до недостатъчни възможности за преминаване на границите и затрудняват товарния и пътническият транспорт. По границата има само 3 действащи гранични контролно-пропускателни пункта, обслужващи население от около 1 милион души. Всички тези липсващи връзки и неизползваният потенциал за мобилност в обхвата на свързаността наблягат на необходимостта от подобряване на трансграничния достъп до TEN-T, като се вземат предвид и перспективите за ускорено разширяване на ЕС.

Що се отнася до вътрешнорегионалната мобилност, пътищата в планинските райони биват в изключително лошо състояние и затрудняват свързаността, като по този начин намаляват мобилността. Трудният достъп до транспорт в по-слабо развитите периферни региони води до липса на ефективна икономическа активност, високи равнища на безработица, обезлюдяване на населените места и недостатъчно предоставяне на обществени услуги. Това „свива“ комуникациите на територията до по-малък периметър и ограничава възможностите за развитие. Поради това връзките и услугите между градските и отдалечените/селските райони трябва да бъдат укрепени, за да се изгради справедлива, приобщаваща и богата с възможности за развитие територия на трансгранично сътрудничество.

Един от европейските велосипедни маршрути, а именно „Пътят на Желязната завеса Евро Вело 13“, преминава през региона на трансграничното сътрудничество. Маршрутите Евро Вело имат туристическа цел, поради което нямат принос към свързаността, а улесняват туристическата мобилност, което оказва въздействие върху общия икономически растеж на граничния регион. Нито един от сегментите на коридора EuroVelo, преминаващ през Република Северна Македония и Република България, обаче не е разработен или поне маркиран.

Общите предизвикателства пред трансграничния регион накратко

- Може да се очертае следния модел на териториална дивергенция в рамките на трансграничния регион: тенденция за по-високи резултати по измерението „ефективност“ (БВП, БДС, износ), но по-ниски резултати по отношение на базовите показатели за развитие (инфраструктура, здравеопазване и образование), както и по отношение на иновациите (цифрова готовност, динамика на бизнеса и иновации), екологичното измерение и свързаността.

- Ако настоящите демографски и образователни тенденции продължат да се развиват, ще има нарастващо несъответствие между търсене и предлагане в пазара на труда - по-малко нискоквалифицирани работни места, които се предлагат на нарастващ брой нискоквалифицирани работници и по-малко квалифицирани кандидати, които да отговорят на нарастващото търсене на висококвалифицирана работна ръка;

- Съдържанието на избираемите часове, извънкласните дейности и нуждите от образование за възрастни трябва да бъде убедително свързано с нуждите на пазара на труда, за да се отговори на предизвикателството на свиването на работната сила и нарастващото несъответствие на пазара на труда;

- Социалната и икономическата разлика между социално-икономически облагодетелстваните лица и лицата в неравностойно положение (вкл. по отношение на разпределението на доходите) се увеличава в Република България, докато в Република Северна Македония се наблюдава противоположна тенденция, но разликата в доходите и относително високият риск от бедност и социално приобщаване продължават да бъдат предизвикателство, което трябва да бъде преодоляно и в двете държави;

- Необходими са повече икономически стимули за справяне с безработицата, особено младежката;
- Уязвимите групи хора и групите в неравностойно положение продължават да имат ограничен достъп до услуги от общ интерес, поради което интегрираните мерки за подобряване на качеството на услугите и за активно икономическо приобщаване на уязвимите лица следва да бъдат определени приоритетно и с оглед на ИКТ, като се даде възможност за внедряване на повече цифрови решения;
- Внедряването на ИКТ остава един от показателите, по които и двете държави се справят относително добре, но в по-малко цифровизирана среда, което формира нужда от разработване на по-цифровизирани решения в различни области на политиката.
- Основните предизвикателства пред трансграничното сътрудничество са свързани с повишаването на квалификацията на работната сила, насърчаването на инвестициите на МСП в иновации, насърчаването на растежа в предприемачеството и публичните и частните инвестиции в научноизследователска и развойна дейност и укрепването на връзките между науката и бизнеса в подкрепа на трансфера на знания и технологии;
- Липсата на трансгранични конкурентни целогодишни туристически продукти възпрепятства развитието на туристическата индустрия, поради което следва да се обърне допълнително внимание на туристическия маркетинг и насърчаване на туристическата посещаемост;
- Липса на основани на екосистемите практики и услуги за ограничаване на загубата на биологично разнообразие и предотвратяване на природни бедствия;
- Високо потребление на енергия и генериране на високи емисии на парникови газове, ниски инвестиции в чиста енергия, недостатъчно развити модели на кръгова икономика – всичко това забавя времето до достигане на неутрална по отношение на климата конкурентоспособност и преход без въглеродни емисии;
- Недостатъчно развитата основна транспортна и обслужваща инфраструктура води до ограничена регионална свързаност, което може допълнително да задълбочи пречките пред трансграничната мобилност;

2. ДВИЖЕЩИ СИЛИ

2.1 Благоприятен макроикономически контекст и производителност на МСП

И двете държави се характеризират с макроикономическа стабилност и потенциал за растеж. Що се отнася до Република България, той се колебае около 3% от 2016г. насам, като общата факторна производителност е основният показател за неговото увеличение, наред с нарастващия експортен пазарен дял, намаляване на разходите за труд за единица продукция и продължаващата интеграция в световните вериги за създаване на стойност, които укрепват конкурентната позиция на Република България. Благодарение на силния износ и повишеното вътрешно търсене, БВП на Република Северна Македония]нарасна с 2,7% през 2018 г. Инвестициите обаче продължават да намаляват.

На ниво ТГС някои несъответствия в регионалните дялове на БВП за 2018г. оформят настоящите икономически перспективи в региона главно поради ограничения пазарен размер на Република Северна Македония: — Благоевградска област (2,7%), област Кюстендил (1,0%), Югоизточен регион (9,37%), Източен регион (8,25 %), Североизточен регион (4,91%).

В номинално изражение и петте региона показват увеличение на БВП с темп, близък до средния за страната.

Брутна добавена стойност (БДС) е друг важен показател за икономическите резултати в областта на трансграничното сътрудничество. В Република Северна Македония добавената стойност за МСП нараства с 28,0 % през 2012—2017г., а заетостта в МСП нараства с 12,3% през същия период. В Република България МСП генерират две трети от общата добавена стойност и три четвърти от общата заетост в страната, което далеч надвишава съответните средни стойности за ЕС от 56,4% и 66,6%. През периода 2014—2018г. нефинансовите предприятия са генерирали значително увеличение от 50,7% на добавената стойност за МСП. От друга страна, заетостта на МСП е нараснала само умерено – с 8,6%. Търговията на едро и дребно формира специализацията на сектора и в Република Северна Македония, като на нея се падат 40,7 % от МСП, 30,3 % от общата заетост на МСП и почти една трета (31,6 %) от общата добавена стойност на МСП. Един от най-бързо разрастващите се сектори на МСП в Република Северна Македония през периода 2012—2017г. е този на информационните и комуникационните технологии. МСП в този сектор генерират забележителен растеж на добавената стойност от 64,4% и дори по-висок растеж на заетостта от 65,9%. Въпреки че икономиката на Република България е силно ориентирана към услугите, неотдавнашният стабилен растеж на добавената стойност на МСП отчасти се дължи на производството. Добавената стойност на МСП в този сектор нараства с 41,1 % през периода 2014—2018 г., докато заетостта в МСП нараства с 4,9%.

На ниво ТГС най-голям дял от произведената икономическа продукция е отчетен в Благоевградска област в сектора на услугите, следван от Източен и Югоизточен регион на Република Северна Македония, които са се специализирали в областта на селското стопанство. Промислеността е секторът с най-нисък кумулативен дял на БДС. Тя обаче заема второ място в икономиката на Република България и трето място в икономиката на Република Северна Македония. В района на ТГС е представена главно от добивната промишленост, която е традиционен лидер в регионалното промишлено производство. Като цяло тази регионална специализация на ТГС предпоставя слабо икономическо развитие и неконкурентоспособни икономически резултати с ограничени възможности за местните оператори да се присъединят към световните вериги за създаване на стойност. Въпреки това се наблюдава една положителна тенденция: големият дял на услугите продължава да нараства за сметка на свиващите се сектори на промишлеността и селското стопанство.

Според „Оценка на Комисията на програмата за икономически реформи“ на Република Северна Македония (2019—2021г.) националната икономика успява да се възстанови през 2018г. благодарение на силния износ. Република България е сред най-големите ѝ търговски партньори и това е ключова предпоставка за изграждането на регионални вериги за създаване на стойност. По данни на Агенция „Митници“ товарният трафик и движението на хора между двете държави се увеличава средно с 10% годишно. За да се подчертае допълнително тази положителна тенденция, може да се направи допълнителна справка за постигнати резултати на двете държави в сферата на интернационализацията, които са в съответствие със средната стойност за ЕС (информационни фишове на SBA за 2019г. за Република България и Република Северна Македония).

Благоприятното географско местоположение и близостта на столиците на двете държави могат да окажат положително въздействие върху развитието на потенциала на региона.

2.2 Богато биоразнообразие със силно въздействие върху икономическия растеж

Програмната територия разполага с много богато и разнообразно природно наследство. Република България се нарежда на трето място в Националната екологична мрежа (НИМ) на ЕС, като включва 34,4% от своята територия в мрежата „Натура 2000“. Българската част от територията на ТГС района обхваща природни паркове и резервати, които се ползват с различни форми на защита. Редица естествени местообитания, разположени на границата на Република Северна Македония, са официално номинирани за кандидати за обекти на мрежата „Емералд“. Националната мрежа Емералд в Република Северна Македония включва 16 обекта, които представляват около 80 % от цялата мрежа. Важни

екологични коридори с геоморфологично, орнитологично и ботаническо значение минават през граничната страна на Република Северна Македонија. От септември 2021г. на Осоговските планини е предоставен заштитен статут, който обхваща площ от 48 829,26 хектара. Други области са на път да станат заштитени от мрежата „Емералд“ – това са Долна Брегалница и Малешевска планина, като последните обхващат 11 460,89 хектара заштитени зони. Програмният район принадлежи към „Балканският зелен пояс“, който е най-южната част на европейският зелен пояс. Целевиот регион обхваща сериозна площ от гори, която възлиза на 46,5 % от общата гранична територија и осигуруваат суровини за дрвообработващата промишленост, както и възможности за развлекателни и ловни дейности.

В Прегледа на ОИСР на резултатите в областта на околната средa за 2019г. се подчертава, че Република Северна Македонија успешно е запазила изобилието од диви местни видовe од фауна, гъби и флора, вклучително множество видовe, категоризирани од Международниот сôюз за опазване на природата (IUCN) како световно застрашени од исчезвање и видовe, вклучени во Европскиот червен список, како и многу ендемични видовe.

Вôпреки различната екологична заштита, од която се ползва районът на ТГС, на негова територија има области сôс загуба, разпокôсаност и изменениe на местообитанијата, намалени или разрушени екосистеми. Основни причини за това са: слаби системи за контрол, ниско ниво на образование, липса на информација, голема уязвимост кôм природни и причинени од човека опасности, липса на интегрирано планирање и основани на екосистемите практики и услуги и др. Според Комисијата и стратегијата на ЕС за биологичното разновидиe 2020г., развитието на екологосôобразна инфраструктура (ЕИ) е нај-добриот пример за основани на екосистемите практики, които допринасят за устојчиви общности и водят до множество ползи за дадена територија. Тези дополнителни ползи вклучваат подобрување на човешкото здраве и благосôстояние, подобрени екологични услуги и икономически растеж. ЕИ има за цел укрепување и възстановување на увредените екосистеми чрез укрепување на интегрираното управлениe на земята. Како се подчертава во стратегијата на ЕС за екологосôобразна инфраструктура, инвестициите во ЕИ имаат значителен потенциал за укрепување на регионалното и градското развитиe, вклучително чрез запазување или сôздавање на работни места. Богатото биологично разновидиe на регионот е основа за развитието и диверсификацијата на различните форми на туризъм.

3. СôВМЕСТНИ НУЖДИ ОД ИНВЕСТИЦИИ

- Установените сôвместни нужди од инвестиции отразваат очертаните териториални различия, предизвикателства и предимства, како и целите на Териториален дневен ред 2030 г., който има за цел да засили солидарноста при насърчувањето на сближувањето и намалувањето на неравенствата междy по-предпочитаните места и тези с по-малки перспективи за просперитет или изоставащи райони.
- Инвестиции за многосекторни интегрирани териториални мерки, насочени кôм преодоување на неравенствата во доходите, односително високиот ризик од бедност, социалното приобуцавање чрез услуги базирани на общноста и интегрирана заетост, подобрување на достаъпа и кôачеството на услугите од общ интерес за хората и предпријатијата;
- Инвестиции за разработување и прилаѓане на привлекателни перспективи за заетост и всеобухватни цифрови програми за повишување на квалификацијата, вклучително мерки од обхвата на сребърната икономика;
- Инвестиции за подобрување на кôачеството, сôответствието на пазара на труда и приобуцаващиот кôактер на образованието и обучението;

- Инвестиции за технологична модернизация, възприемане на модели на кръговост, обособяване, интернационализация, предприемачество, достъп и създаване на регионални вериги за създаване на стойност, улесняване на трансграничните мрежи от предприятия и др.

- Инвестиции за въвеждане и разпространение на подхода „технология с определена цел“ (‘tech-with-a-purpose’), който би стимулирал научноизследователската и развойна дейност, за да се намерят решения, които отговарят на неотложността на екологичните и социалните предизвикателства на трансграничното сътрудничество;

- Инвестиции за разработване на основани на екосистемите подходи и зелени решения при разглеждането на въпроси, свързани с околната среда, както и за съвместни техники за защита и запазване на хабитати и местообитания;

- Инвестиции за интегрирано развитие на устойчиви туристически практики и продукти;

- Инвестиции за подобряване на трансграничната свързаност и мобилност.

4. ДОПЪЛВАНЕ И СИНЕРГИЯ С ДРУГИ ПРОГРАМИ И ИНСТРУМЕНТИ ЗА ФИНАНСИРАНЕ

Програмата ИПП III между Република България и Република Северна Македония допълва други програми и инструменти за финансиране. Синергията и кумулативният ефект по приоритетите на програмата могат да бъдат описани както следва:

ПРИОРИТЕТ 1 ПО-ЗЕЛЕН ГРАНИЧЕН РЕГИОН

Тези теми са обхванати в Програмата за околната среда и националната приоритетна рамка за действие за „Натура 2000“ за програмния период 2021—2027г. Настоящата програма взаимодейства с Програмата за околната среда за периода 2021—2027г. в областта на насърчаване на укрепването на биологичното разнообразие, „зелената“ инфраструктура в градските райони и намаляването на замърсяването за да се осигури трайно въздействие върху екологичната инфраструктура. Националната приоритетна рамка за действие за „Натура 2000“ е насочена към осигуряване на ефективно управление на националната екологична мрежа и защита на природните местообитания и видове от европейско и национално значение, за спиране на загубата на биологично разнообразие чрез подобряване на опазването на природата, биологичното разнообразие и зелена инфраструктура. Новата транснационална програма EURO-MED за периода 2021—2027 г., към която наскоро се присъединиха Република Северна Македония и Република България, предвижда прилагането на концепция за екологосъобразна инфраструктура, която може постепенно да подобри достъпността на услуги, които са свързани с екосистеми и да подкрепи визията за опазване на биологичното разнообразие като добавена икономическа стойност за регионите. Същата цел преследва и програмата ADRION, в която участва Република Северна Македония.

Индивидуалното и съвместно участие на Република България и на Република Северна Македония в разнообразни и различни по обхват програми, финансирани от ЕС, създава важни и полезни взаимодействия с програмата ИПП III. Голяма част от взаимодействия между различните програми се осъществяват в областта на околната среда, където съвместните усилия за подобряване на екологичния аспект на социално-икономическото развитие и за поддържане на здравословна и защитена околна среда съвпадат, и по този начин оказват по-голямо въздействие, ефективност и положителен ефект върху околната среда.

ПРИОРИТЕТ 2 ПО-СВЪРЗАН ГРАНИЧЕН РЕГИОН

Проектът „Създаване на нов граничен контролно-пропускателен пункт (ГКПП) Клепало“ между Република България и Република Северна Македония по настоящата програма допълва интервенциите по Програмата за сигурност на транспорта за периода 2021—2027г. за развитие на отношенията със съседните държави. Изграждане на железопътна връзка между Република България и Република Северна Македония, модернизирание на участъка София-Перник-Радомир и завършване на модернизацията на участъка Елин Пелин – Костенец. Предвиденото разширяване на достъпа до основната мрежа TEN-T чрез осигуряване на пряка пътна връзка с автомагистрала „Струма“ в България като част от основния коридор „Ориент/Източно Средиземноморие“ ще укрепи регионалната свързаност и трансграничната мобилност.

ПРИОРИТЕТ 3 ИНТЕГРИРАНО РАЗВИТИЕ НА ТРАНСГРАНИЧНИЯ РЕГИОН

В Програмата за регионално развитие 2021—2027 по приоритет 1: Интегрирано градско развитие и Приоритет 2: Интегрирано териториално развитие на регионите са предвидени интервенции за прилагане на инфраструктурни мерки, които са насочени към подобряване и развитие на културата, туризма, устойчивата градска мобилност, цифровата и безопасна транспортна свързаност, мерки за подобряване на качеството на околната среда, като например екологосъобразна инфраструктура, мерки за насърчаване на инвестициите в икономическа дейност в техническа инфраструктура за развитие на промишлени зони или друга инфраструктура за развитие на икономически дейности и подкрепа за иновациите и развитието на МСП. В програмата за ТГС по INTERREG-ИПП Гърция – Република Северна Македония 2021—2027г. (Югоизточния регион за планиране на Република Северна Македония) се предвиждат мерки, насочени към подпомагане на предприемачеството и стартиращите предприятия, ориентирани към трансгранични продукти и услуги, туризъм, трансфер на знания и ИКТ.

Инструментът за предприсъединителна помощ (IPA III) за Република Северна Македония предоставя важна помощ, допълваща широко финансовата подкрепа от ЕС в региона. В контекста на IPA III, програма „ЕС за Преспа“ се разглежда като инструмент за засилване на съвместния ангажимент на двете държави за ускоряване на изпълнението на Зелената сделка на тяхна територия. Въпреки факта, че географският обхват на програмата „ЕС за Преспа“ не се припокрива с програмния район на програмата за трансгранично сътрудничество, добавената стойност на инициативата „Преспа“ допълва дейностите и създава полезни взаимодействия от полза за целия регион. Областта на политиката, към която двете програми взаимодействат в най-голяма степен, е Европейската зелена сделка, в която различните стълбове на биологичното разнообразие заемат централно място. Подходящ инструмент за изграждане на полезни взаимодействия между двете програми може да бъде изпълнението на паралелни или последователни действия в различни, но съседни територии, с цел да се подобри екологичната пропускливост и да се разширят екологичните коридори от изток на запад, както и да се подкрепи разработването на устойчиви туристически продукти.

В допълнение към стремежа към взаимно допълване между програмите, финансирани от ЕС, беше търсена и съгласуваност на равнището на политиката на ЕС, по-специално между областите на политиката по външните граници и разширяването в контекста на Берлинския процес. Програмата има потенциално силно въздействие върху напредъка в изпълнението на 5 от 6-те водещи инициативи на стратегията ЕС – Западни Балкани. Развитието на бизнеса като цяло се счита за най-благоприятната област за кумулативната политика на ЕС и интервенциите за финансиране в Западните Балкани (т.нар. WB6) и в областта на трансграничното сътрудничество. Като предоставя подкрепа на предприятия в граничните зони за интернационализиране и присъединяване към международни вериги за създаване на стойност, програмата допълва усилията на 6-ия Инвестиционен форум на Западните Балкани (WB6 CIF) за улесняване на контактите между предприятията и популяризиране на Западните Балкани като една инвестиционна дестинация. Поради това програмата разширява възможностите за свързване в

мрежа на бизнес общностите между географската област на въздействие на трансграничното сътрудничество и региона на Западните Балкани и по този начин създава перспективи за нововъзникващите вериги за създаване на стойност на Балканите (обяснено също и в документа за Насоки за границите). Програмата играе решаваща роля в програмата за свързаност на WP6 и отчасти във връзка с водещата инициатива „Сигурност и миграция“, като полага основите за по-лесно и по-бързо движение на гражданите, предприятията и столиците между Западните Балкани и ЕС чрез изграждането на нов граничен контролно-пропускателен пункт (ГКПП Клепало) на границата на Република България и Република Северна Македония. По приоритет 3 „Интегрирано развитие на трансграничния регион“, програмата ще се стреми да разшири сухопътната свързаност, като подкрепя развитието на алтернативна мобилност, включително мрежа от велосипедни алеи, „черни“ горски и селски пътища, хеликоптерни площадки и др. Програмата засяга приоритетите на екологичната програма на WB6 във връзка с опазването и възстановяването на екосистемите. Приносът на програмата по тази цел е под формата на малки проекти в подкрепа на развитието на зелена инфраструктура с цел увеличаване на екологичната пропускливост и предотвратяване на загубата на биологично разнообразие. Стратегическите основи (Програмата в областта на цифровите технологии за Западните Балкани) и концентрацията на програмата изграждат силни полезни взаимодействия (в областта на цифровата икономика и общество) и поемат еднакви пътища, за да могат гражданите на региона на WP6 и на трансграничния регион да се възползват в пълна степен от предимствата на ускорената и неизбежна цифрова трансформация. И накрая, но не на последно място, въпреки продължаващите политически спорове между Република България и Република Северна Македония, програмата изпраща положително послание до всички заинтересовани страни, че при поддържането на добросъседски отношения на териториално равнище двустранните спорове вече не са пречки пред растежа и просперитета.

По отношение на прилагането на междупрограмен координационен подход за преодоляване на географските и тематичните предизвикателства и за улесняване на полезните взаимодействия между програмите управляващите органи ще поемат два курса: 1) Поканване на представители на управителните органи на всички релевантни (тези, чийто географски обхват съвпада с областта на трансграничното сътрудничество) програми за финансиране на ЕС, които да се включат към Съвместния комитет за наблюдение/Съвместната работна група за програмиране на програмата; и 2) Създаване на междупрограмни тематични работни групи и обмен на служители/експерти на етапа на разработване на насоките за кандидатите.

5. НАУЧЕНИ УРОЦИ

Въпреки тематичната концентрация, наложена от регламентите на ЕС през периода 2014—2020г., областите на интервенция, определени в рамките на програмата INTERREG-ИПП за трансгранично сътрудничество за периода 2014—2020г., все още остават доста разнообразни и без никаква взаимозависимост. За разлика от ограничените (дори намалени през периода 2014—2020г.) финансови ресурси, интересът към Програмата остава висок и през двата програмни периода. През периода 2007—2013 г. в рамките на 3-те открити покани за представяне на проектни предложения са подадени 320 проектни предложения и са подписани 100 договора, докато през периода 2014—2020 г. по 2 открити покани са подадени 379 проекта и са подписани 73 договора за безвъзмездно финансиране. Това показва, че повече от 75 % от предложенията за проекти не са били финансирани и че частичните секторни инвестиции въз основа на открити покани за представяне на предложения са довели, от една страна, до сериозна конкуренция и високи очаквания на потенциалните бенефициенти, а от друга страна до разпокъсани и непоследователни интервенции, някои от които не са били пряко свързани с действителните нужди и потенциал на трансграничния регион. Въпреки демонстрирания голям интерес, ниската компетентност на някои бенефициенти по отношение на изпълнението на определени мерки и ниското равнище на партньорство между публичния и неправителствения сектор допринесоха за недостатъчната капитализация на резултатите от проектите. Освен това се наблюдава изчерпване

при генерирането на идеи за проекти – например увеличен брой проекти, с вече финансирани подобни идеи/цели и във всички покани повечето кандидати са една и съща организация/институции.

Оценката на въздействието на програмата за периода 2007—2013 г., както и междинната оценка на програмата за периода 2014—2020 г. показват, че в съответствие с многообразието на областите на интервенция са постигнати голям брой и различни резултати. От финансова гледна точка се наблюдава драстично несъответствие между наличните, поисканите и договорените средства – средно общият бюджет на всички заявления надвишава с 345 % наличното финансиране, докато само 20 % от общия размер на поисканото финансиране са договорени. Често подобна финансова непропорционалност е предпоставка за слаби ефекти от Програмата по отношение на ефективността и устойчивостта. Ето защо за програмата е трудно да извлече ползи за общностите, да засили въздействието си върху региона и по-специално неговата добавена стойност, постигната чрез сътрудничество. В това отношение, за да се постигне видимо въздействие, беше препоръчан нов, ориентиран в по-голяма степен към резултатите подход при изпълнението на бъдещите програми. Очаква се по-добра насоченост на програмата да засили връзките между потребностите и ресурсите (чрез концентриране на повече средства към най-търсените области на интервенция), като по този начин ще се постигнат пропорционални и устойчиви въздействия върху територията.

6. МАКРОРЕГИОНАЛНИ СТРАТЕГИИ (MPC)

Териториалните предизвикателства, към които е насочена програмата за трансгранично сътрудничество (напр. заплахи за околната среда, неравномерно социално-икономическо развитие, некоординирани системи за образование, научни изследвания и иновации), също са признати като такива в стратегията за региона на река Дунав (EUSDR) (Република България) и в стратегията за региона на Адриатическо и Йонийско море (EUAIRS) (Република Северна Македония). Това открива възможности за съгласуване на съответните приоритети на програмата за трансгранично сътрудничество с двете макрорегионални стратегии и за включването им в стратегическата рамка на референтната програма. Програмният район обаче не е в близост нито до басейна на река Дунав, нито до басейна на Адриатическо и Йонийско море. Това обстоятелство позволява включването на MPC главно от гледна точка на непреките полезни взаимодействия и принос. По-специално, полезните взаимодействия и координацията на действията между програмата за трансгранично сътрудничество и двете MPC могат потенциално да бъдат предвидени в областта на институционалния капацитет и обмена на практики/знания/решения в следните приоритети на MPC:

Приоритетна област 3 „Насърчаване на културата и туризма, контакти между хората“ (EUSDR) и стълб 4 „Устойчив туризъм“ (EUAIRS)

Значителен обхват на действията по програмата за трансгранично сътрудничество, които ще бъдат подкрепяни по приоритет „Интегрирано развитие на граничния регион“, ще бъде съсредоточен върху туризма. Очаква се инвестициите да подобрят инфраструктурата и услугите, свързани с туризма, търговската марка и маркетинга, както и да засилят междуинституционалната координация и разработването на политики, като същевременно насърчават опазването и повторното свързване с природните екосистеми с цел постигане на устойчива трансгранична туристическа общност. Отношенията между хората са в основата на тази общност.

Приоритетни области 5 „Рискове за околната среда“, 6 „Биологично разнообразие, ландшафти, качество на въздуха и почвите“ и 10 „Институционален капацитет и сътрудничество“ (EUSDR) и стълб 3 „Качество на околната среда“ (EUAIRS)

По приоритет 1 „По-зелен граничен регион“ програмата за трансгранично сътрудничество ще се стреми да подобри екологосъобразната инфраструктура като средство за защита и разширяване на екологичната свързаност, както и за предотвратяване на загубата на биологично разнообразие и срива

на екосистемите. Публичните органи все по-често се признават като основни доставчици на екосистемни услуги при изграждането и възстановяването на зелени площи, поради което предлагането на практики за укрепване на институционалния капацитет за адаптиране към изменението на климата заедно с разпространението на „зелени“ решения биха допринесли за постигането на целите на EUSDR и EUAIRS.

7. ПРОГРАМНА СТРАТЕГИЯ: основни предизвикателства за развитие и политически отговори

Политиката и стратегическата рамка на програмата се появили в резултат на тригодишен процес на подготовка. Процесът започна през 2019 г. с регионални консултации от двете страни на границата, допълнени от паралелно проучване на трансграничните териториални нужди и потенциали – и двете предоставиха данни и тенденции „отдолу-нагоре“. По време на срещите със заинтересовани страни от регионите бяха потвърдени като продължаващи и все още нерешени някои добре познати териториални предизвикателства (като липса на разнообразни възможности за работа, висока безработица, ниски доходи, неравномерно развити условия за целогодишен туризъм в района на ТБ, и др.). Потвърди се, че туризмът е най-подходящият сектор за изграждане на силни връзки за сътрудничество, но постоянните пречки пред мобилността пречат на потенциала на сектора да се развива и разширява, отчасти поради ограниченото участие на доставчиците на туристически услуги в програмата (в повечето случаи това са МСП) . Подчертана е необходимостта да се осигури равен достъп на МСП до програмните ресурси и да се възприемат предприятията като стимулатори на промяната, отговарящи обаче на техните специфични нужди, особено в областта на конкурентоспособността и интернационализацията. Положително беше оценена перспективата за създаване на трансгранични вериги с добавена стойност в определени сектори. По време на регионалните консултации се проведе обширна дискусия относно необходимостта институциите да направят повече, за да спрат загубата на биоразнообразие, тъй като биоразнообразието се счита за един от най-големите активи на програмната област. Беше изразено, че класическите дейности по възстановяване и опазване, които включват голям брой инициативи за озеленяване, могат да бъдат разширени и в градските райони, така че да се постигнат градски зелени трансформации, които създават положително въздействие върху околната среда, здравето и благосъстоянието като цяло.

Повечето от обсъжданите териториални нужди и потенциали са намерили своята доказателствена подкрепа в териториалния анализ и са допълнително свързани с ключови политики на ЕС като зелен и цифров преход, Териториален дневен ред 2030, разширяване на ЕС със Западните Балкани. Стълбовете на европейската перспектива на Западните Балкани (добросъседски отношения и регионално сътрудничество) остават съществени елементи на програмната стратегия. Преговорите за присъединяване към ЕС с Република Северна Македония скоро ще бъдат в дневния ред на ЕС. В светлината на последните заключения на Съвета относно разширяването и процеса на стабилизиране и асоцииране с Република Северна Македония, които потвърждават това, програмната стратегия е разработена по начин, който да подкрепи европейската перспектива на страната партньор по нейния път за присъединяване към ЕС. Самият избор на РО5 и най-големият дял от програмния бюджет, с който разполага (45%), недвусмислено разкрива, че изграждането на взаимно доверие (изтъкнат принципът за присъединяване в съобщението на Комисията „Подобряване на процеса на присъединяване – надеждна перспектива за ЕС за Западните Балкани“) и сътрудничеството между териториалните участници е поставено на централно място в програмната стратегия. Богатите възможности на РО5 за териториално развитие, особено от гледна точка на функционирането на демократичните институции и икономическите реформи (две от трите основи на процеса на преговори за присъединяване с Република Северна Македония, са напълно включени в програмната стратегия и механизмите за нейното изпълнение Поради това се очаква програмата да допринесе за процеса на присъединяване и в същото време за укрепване на териториалното сближаване, като се има предвид

всичко това, както и отчитайки необходимостта от запазване на културните, социални и икономически връзки между регионите на двете страни, Съвместната работна група (СРГ) се съгласи със следната обща цел на програмата:

Укрепване на териториалното сближаване в трансграничен регион между Република България и Република Северна Македония

Програмната цел е амбициозна – наблюдават се значителни териториални различия между програмните региони с екстремни диапазони на социално-икономическо развитие, докато цялостното икономическо представяне на трансграничната зона остава по-ниско от ЕС и съответното средно за страната. Програмният отговор на това предизвикателство е очертаването на програмния приоритет „Интегрирано развитие на трансграничния регион“ с 20% бюджет, предназначен за МСП за подобряване на тяхната конкурентоспособност и за поставяне на основите за създаване на трансгранични вериги на стойност (кооперативни трансгранични пазар). Изпълнението на приоритета чрез специфичната цел на РО5 „Насърчаване на интегрираното социално, икономическо и екологично развитие, културно наследство и сигурност в райони, различни от градските“ е насочено към няколко други териториални предизвикателства като обезлюдяване, застаряване, висока безработица (особено младежка), ниско ниво на доходи. Интегрираното развитие напълно съответства на целта на програмата, тъй като и двете концепции предпоставят силно сътрудничество и сътрудничество между териториалните участници. Насърчаването на истинското сътрудничество в рамките на този приоритет е извършено на три нива: програмиране (СРГ), изпълнение (чрез ИНТЕРРЕГ индикатори, предопределящи трансграничното измерение на инвестициите) и управление (ще бъде създаден съвместен комитет за участие в процеса на подбор на проекти).

Освен това програмата отговаря на едно от най-големите териториални предизвикателства, което създава значителни пречки за мобилност и свързаност – липсата на достатъчно гранични контролно-пропускателни пунктове за справяне с нарастващия трафик на хора и стоки между двете страни. Тъй като това е въпрос от значение за разширяването на ЕС и изисква обширна междуинституционална координация и участие, както и голямо финансиране, СРГ съгласува програмното решение (създаване на нов ГККП в рамките на РО3 „По-свързана Европа чрез повишаване на мобилността“) да премине под формата на стратегически проект, за да обвърже по-точно подкрепата на програмата с търсения ефект. Този подход отгоре надолу към програмирането отново потвърди курса на развитие на Република Северна Македония за присъединяване към ЕС, като в същото време легитимира двустранните ангажименти между двете страни за по-нататъшно укрепване на техните съседски отношения и регионалното сътрудничество (стълбовете на европейската перспектива на Западните Балкани). Освен това се очаква изпълнението на този проект частично да запълни празнините в трансграничната пътна транспортна мрежа, както е подчертано в Документа за ориентация на границите като необходимост от съвместни действия.

Новият законодателен пакет на ЕС относно сближаването направи политическите действия, произтичащи от Зелената сделка, наложителни за всички програми, финансирани от ЕС. По този начин изборът на РО2 като приоритет в програмата беше включен на принципа „отгоре надолу“. Дори и при липса на такова задължение обаче, събраните данни от регионалните консултации и Териториалния анализ в областта на околната среда недвусмислено потвърждават необходимостта от съвместни действия за опазване и опазване на биоразнообразието на трансграничния регион. Интересът на местните участници към съвместни усилия в тази област е традиционно силен. Загубата на биологично разнообразие отново се определя като ключов екологичен проблем в програмната област. Стратегията за биологично разнообразие на ЕС 2030 определя загубата на биологично разнообразие и колапса на екосистемата като една от най-големите заплахи, пред които е изправено човечеството през следващото десетилетие. От 2007 до 2020 г. бяха подкрепени редица проекти за трансгранично сътрудничество, които са насочени към преодоляване на това сложно предизвикателство. Повечето от

подкрепените проекти бяха насочени към аспекта, свързан със защита на биоразнообразието, под формата на еднократни съвместни инициативи, оставяйки обаче компонентите, свързани с политиката за опазване на за биоразнообразие недостатъчно засегнати. Избраният PO2 SO (vii) представлява тематично продължение на дейностите от програмния период 2014-2020 г. на дейностите по PA1 Околна среда, по-конкретно SO1.1 „Опазване на околната среда и устойчиво използване на общите природни ресурси на трансграничния регион. Ето защо, надграждайки постигнатите резултати в областта, настоящата програма 2021-2027 ще се стреми да подкрепя действия, които или съчетават двете практики (защита и опазване), или поставят фокус върху устойчивите решения за опазване на биологичното разнообразие. Пример за това е развитието на зелена инфраструктура (ГИ), която все повече се признава като общо решение на различни екологични проблеми поради широкото си положително въздействие върху всички компоненти на околната среда, както и върху човешкото благополучие.

1.3. Обосновка за избраните цели на политиката и специфичните цели на Interreg, съответните приоритети, специфични цели и форми на подпомагане, разглеждане, когато е целесъобразно, на липсващите връзки в трансграничната инфраструктура

За справка: член 17, параграф 3, буква в)

Таблица 1

Избрана цел на политиката или избрана специфична цел на Interreg	Избрана специфична цел	Приоритет	Обосновка на избора
ЦП2 По-зелена, нисковъглеродна и устойчива Европа с икономика в преход към нулеви нетни въглеродни емисии чрез насърчаване на чист и справедлив енергиен преход, зелени и сини инвестиции, кръгова икономика, смекчаване на последиците от изменението на климата и адаптиране към него, превенция на риска и управление и устойчива	Подобряване на защитата и опазването на природата, биологичното разнообразие и екологосъобразната инфраструктура, включително в градските райони, и намаляване на всички форми на замърсяване	По-зелен граничен район	Програмният район се характеризира с голямо биологично разнообразие. Въпреки това, поради много разнообразните си геоложки, топографски и хидроложки условия, районът е уязвим от вредни за биоразнообразието практики. Според Стратегията на ЕС за биологичното разнообразие до 2030 г. загубата на биологично разнообразие и сивът на екосистемите са една от най-големите заплахи, пред които е изправено човечеството през следващото десетилетие. Това превръща опазването на природата и възстановяването на здрави екосистеми в европейски приоритет. От основно значение за този приоритет е създаването на зелена инфраструктура (ЗИ), чиито широки последици оказват положително въздействие върху здравето и благосъстоянието на хората, подкрепя зелената икономика, създава възможности за работа и подобрява биологичното разнообразие. Докато стратегията на ЕС за биологичното разнообразие до 2030 г. призовава

<p>градска мобилност</p>			<p>националните органи за по-нататъшно укрепване и разширяване на практиките за опазване на природните обекти, регионалните и местните органи все повече се признават като основни изпълнители на природосъобразни услуги свързани с изграждането и възстановяването на зелени площи. В междинния доклад на ESPON от 2019 г., озаглавен „Състояние на европейската територия“, се подчертава, че районът на трансгранично сътрудничество се ползва с високо потенциално покритие на мрежата с ЗИ. Тази оценка включва политики и практики, насърчаващи устойчивото земеползване и повишеното биологично разнообразие. Тъй като покритието на зелените площи в градски мащаб като цяло намалява, политиките за преодоляване на този недостиг следва да се съсредоточат върху въвеждане в екологичен режим на градските и крайградските райони, подобряването на свързаността на градските пространства и преобразуването на земеползването, доминирано от незалесени открити пространства (напр. бивши промишлени платформи, паркинги, изоставени промишлени терени) в зелени площи с подобрени екологични качества. Те са само част от мерките, които програмата ще се стреми да подкрепи с цел подобряване на биологичното разнообразие чрез създаване на екологични коридори за предотвратяване на генетичната изолация, за разрешаване на миграцията на видовете и за поддържане и подобряване на здравите екосистеми. В този контекст стратегията на ЕС за биологичното разнообразие до 2030 г. насърчава инвестициите в зелена инфраструктура да се осъществяват чрез трансгранично сътрудничество между държавите членки, включително чрез европейското териториално сътрудничество. В стратегията на ЕС за насърчаване на ЗИ се подчертава и регионалното/сближаващото измерение и популяризирането на ЗИ. Освен това сътрудничеството на сертифициращите органи в областта на ЗИ е в съответствие и с</p>
------------------------------	--	--	---

			<p>препоръката в Стратегическия документ с насоки за програмиране от ЕС да се постави силен акцент върху устойчивите и екологосъобразни мерки.</p>
<p>ЦПЗ По-добре свързана Европа чрез подобряване на мобилността</p>	<p>Развитие на стабилна, устойчива на изменението на климата, интелигентна, сигурна и интермодална мобилност на национално, регионално и местно равнище, включително подобър достъп до ТЕН-Т и трансгранична мобилност</p>	<p>По-свързан граничен регион</p>	<p>В трансграничния регион понастоящем функционират 3 ГКПП, обслужващи население от близо 1 млн. души чрез осигуряване на пряк достъп до магистрала Струма в България, която е част от основния коридор на ТЕН-Т „Ориент/Източно Средиземноморие“. Засиленият процес на разширяване на ЕС призова Република България и Република Северна Македония да се справят с предизвикателството за улесняване на ежегодното увеличаващия се трафик на товари и движение на хора между двете страни, или чрез увеличаване на капацитета за обслужване на настоящи ГКПП или чрез откриване на нов ГКПП между двете страни, чиято необходимост от това е призната още през 1999 г., когато Република България и Република Северна Македония подписаха Двустранно споразумение за създаване на нов ГКПП при село Клепало, свързващо общините Струмляни (Република България) и Берово (Република Северна Македония). Последните предложения на Комисията предвиждат по-нататъшно интегриране на държавите от Западните Балкани в политиките, програмите и пазарите на ЕС, а ако продължават да съществуват пречки пред мобилността по границите, ускоряването на процеса на разширяване на ЕС може да бъде застрашено от липсата на основни фактори за свързаност. За да се разгърне по най-добрия начин потенциалът за сътрудничество на производствени мрежи и вериги за създаване на допълнителна стойност между държавите от Западните и Източните Балкани, от ключово значение ще бъде осигуряването на основа за свързаност. Улесненият и разширен достъп до границите и ТЕН-Т между двете държави има политическо значение и многосекторно въздействие върху различни направления на политиката на ЕС, като подчертава и ролята на Interreg</p>

			<p>за свързване на Западна и Източна Европа. В допълнение към това, улесненият и разширен достъп до границите и TEN-T ще създаде добавена стойност в по-широка икономическа перспектива, като разпространява страничните ефекти и улеснява взаимовръзките в транспортния и туристическия сектор. Очакваните инвестиции за подобряване на достъпа до границите и TEN-T ще доведат до значителни икономии на време, като скъсяват и времето за достъп до най-популярния ски курорт Банско в България (от първите десет във всички тематични класации). ЦПЗ е избрана като водеща политика поради голямото въздействие на подобрения достъп до границите и TEN-T върху регионалната свързаност и трансграничната мобилност.</p>
<p>ЦП 5 Европа по-близо до гражданите чрез насърчаване на устойчивото и интегрирано развитие на всички видове територии и местни инициативи</p>	<p>Насърчаване на интегрираното социално, икономическо и екологично развитие, културното наследство и сигурността в райони, различни от градските</p>	<p>Интегрирано развитие на граничния регион</p>	<p>Очакваното нарастване на регионалните различия и периферията, разделението между градските и селските райони и необходимостта от насърчаване на изпълнението на целта за устойчиво развитие „никой да не бъде изоставен“ изискват интегрирани политики на местно ниво, за разлика от секторния подход, който все още преобладава в практиките за местно развитие в областта на трансграничното сътрудничество. Това подчертава значението на съобразените с местните условия подходи, а не на териториално недалновидните политики с малка връзка с териториалната реалност. Необходимостта от борба с неравномерно разпръснатите икономически последици от изолирани и спорадични интервенции доведе до концепцията за приобщаващо и интегрирано териториално развитие, което е в състояние да стимулира приобщаването, устойчивостта и конкурентоспособността чрез обединяване на ключови участници от всяка секторна верига за създаване на стойност в съвместни действия. Разликите в достъпа до услуги от общ интерес водят до риск доставчиците на услуги, предприятията и социалните дейности да се преместят в зони с по-добър достъп. Това се отнася по-специално за отдалечените</p>

		<p>райони, които нямат достъп до обществени услуги и икономически и социални възможности. Границата се явява бариера, а стопанската дейност остава предимно местна и градска, като липсва трансгранично измерение и въздействие. Липсващите връзки в трансграничното предоставяне на бизнес услуги и такива от общ интерес са основен фактор за отрицателната демографска динамика и за инертната икономика, която се проявява в района. Подборът на конкретната цел е направен с оглед на справянето с тези предизвикателства, като се отчита и спазването на основните приоритети на Териториалният дневен ред до 2030 г. По този начин програмата ще допринесе за приоритета „Справедлива Европа“ на Териториалният дневен ред до 2030 г. чрез прилагане на ориентиран към местните условия подход, за разлика от подхода „на парче“. Това предполага участието на всички участници, които играят активна роля в граничната икономика, като по този начин се дава възможност за многосекторни, отговорни и многостепенни управленски партньорства, които ще бъдат създадени в подкрепа на просперитета на граничния регион. Избраната конкретна цел осигурява стратегическа рамка за обединяване на предприятията, гражданите и органите в колективни действия, които носят споделени ползи и широко договорени решения на най-неотложните общи териториални предизвикателства.</p>
--	--	--

2. Приоритети

2.1. Приоритет 1. По-зелен граничен район

Насърчаване на чист и справедлив енергиен преход, зелени и сини инвестиции, кръгова икономика, приспособяване към изменението на климата и превенция и управление на риска в трансграничния регион

2.1.1. Специфична цел

1.1. Подобряване на защитата и опазването на природата, биологичното разнообразие и екологосъобразната инфраструктура, включително в градските райони, и намаляване на всички форми на замърсяване

2.1.2. Съответни видове дейности и очакваният им принос за тези специфични цели и за макрорегионалните стратегии и стратегиите за морските басейни, когато е целесъобразно

Приоритет 1 По-зелен граничен регион в рамките на ЦП 2 „По-зелена, нисковъглеродна и устойчива Европа с икономика в преход към нулеви нетни въглеродни емисии чрез насърчаване на чист и справедлив енергиен преход, зелени и сини инвестиции, кръгова икономика, приспособяване към изменението на климата и превенция и управление на риска“, тъй като използването на нови форми на зелени услуги, които се основават на голямото разнообразие от екологични мерки, би допринесло за поддържането на здравословна зелена, физическа и жизнена среда и освен това биха генерирали нематериални ползи за хората, включително естетически качества и развлекателни преживявания.

Връзката между биологичното разнообразие и предоставянето на природосъобразни услуги все още не е изградена в района на въздействие на Програмата за трансграничното сътрудничество, въпреки големия брой природни зони, които се ползват с различни национални и международни статутни закони. Териториалният анализ на Програмата очертава замърсяването на реките, наводненията, свлачищата и пожарите като най-големите екологични проблеми на граничния район. Има силно замърсени речни участъци, по-специално във водосборния басейн на Струма, Брегалница, Струмица и част от река Вардар, които се дължат главно на прекия поток на отпадъчни води от промишлеността (и минните обекти) и домакинствата, минните залежи и използването на пестициди и торове в селското стопанство. Съгласно стратегията на ЕС за биологичното разнообразие до 2030 г. екосистемите и техните услуги могат да бъдат запазени и подобрени чрез създаване на „зелена“ инфраструктура (ЗИ) и възстановяване на увредените екосистеми. ЗИ е стратегически планирана мрежа от природни и полуестествени райони, която има за цел да осигури широк набор от екосистемни услуги с положително въздействие върху всички компоненти на околната среда. Както се подчертава в стратегията на ЕС за екологосъобразна инфраструктура, инвестициите в ЗИ имат значителен потенциал за укрепване на регионалното и градското развитие, включително чрез запазване или създаване на работни места. Развитието на услуги основани на опазване на биоразнообразието в областта на трансграничното сътрудничество ще подобри практиките в сферата на околната среда, които се възползват от съществуващия потенциал на граничния регион и се основават на добре запазените природа и ландшафт, богатото биологично разнообразие, големия брой защитени зони и ландшафти, предприетите мерки за опазване на околната среда и за предотвратяване и смекчаване на риска.

Инвестициите в областта на опазването на околната среда и управлението на риска се основават на нуждите на програмната област, като например: незадоволителна екологична инфраструктура, рискове за околната среда, недостатъчна осведоменост на населението относно заплахите за

околната среда и липса на познания за екологосъобразни решения и т.н. Изграждане на вече съществуващия потенциал на граничния район, а именно: добре запазените природа и ландшафт, богатото биологично разнообразие, големият брой защитени зони и ландшафти, инвестициите в опазването на околната среда и предотвратяването и смекчаването на риска са абсолютно необходимо условие за създаване на по-добри условия на живот за хората в граничния район и устойчиво икономическо развитие. Предложените интервенции имат за цел да се намалят рисковете по отношение на загубата на екосистеми, застрашеното биологично разнообразие поради допълнително замърсяване, сериозните изменения на климата. Освен това прилагането на мерки, насочени към намаляване на замърсяването и опазване на биологичното разнообразие, ще подобри опазването на природата в полза на хората и икономиката. Очаква се трансграничното сътрудничеството в тази област на политиката да отключи потенциала за решения, основани на екосистемите, обоснован от наличието на богато биологично разнообразие, както и от огромните възможности за надграждане върху постиженията на двата предходни програмни периода, свързани с биологичното разнообразие.

Концепцията за „зелена инфраструктура“ е сравнително нова и специално внимание ще бъде отделено на нейното популяризиране и на разработването на пилотни решения, които могат да бъдат възпроизведени на по-късен етап. Следователно изпълнението на специфичната цел ще се основава на следните подходи: интеграция (интегриране и координиране на градската екологосъобразна градска инфраструктура с други градски инфраструктури по отношение на физическите и функционалните отношения), многофункционалност (комбинирани екологични, социални и икономически/абиотични, биотични и културни функции на зелените пространства) и свързаност (физически и функционални връзки между зелените площи в различни мащаби и от различни гледни точки).

Неизчерпателният списък на действията, които трябва да бъдат подкрепени по приоритет I, се основава на типологията на ЕС на ЕИ и може да бъде представен в следните групи инвестиции:

- **Инвестиции в изграждането на зелени площи** (зелени балкони, зелени стени, зелени покриви, атриуми, зелени настилки, зелени паркинги, зелени огради, шумови прегради и др.);
- **Инвестиции в развитието на зелени площи в градските и крайградските райони, включително подобряване на връзките между зелените площи** (тревы и улични дървета/хедж, улични зелени и зелени жилки, зелени детски площадки/училищни площадки, зелени и цветни площи, зелени брегове);
- **Инвестиции в развитието на естествени зелени градски зони** (градски парк, исторически парк/градина, малък парк/парк, зелено пространство в съседство, институционално зелено пространство, съоръжение за зелени спортове, гора, храсти, изоставени и изоставени зони с участъци на дива природа);
- **Инвестиции в развитието на зелени площи за управление на водите** (скали, възстановяване на възвишения и озеленяване на природата, дъждовни градини или устойчиви градски дренажни системи (SUDS), натурализирани водоеми за поройни дъждове, зони за биозадържане);
- **Подкрепа за съвместни стратегии и планове за действие за разработване на нови инструменти, както и за трансфер на решения между съответните заинтересовани страни;**

Видовете действия са оценени като съвместими с принципа „Не предизвиквай вреда“ (DNSH), тъй като не се очаква да имат значително отрицателно въздействие върху околната среда поради естеството си и са оценени като съвместими по методика на Република България.

За целите на изпълнението на приоритет I програмата ще се стреми да прилага инструменти, които съответстват на ограничения бюджет и поставените цели, като например Фонда за малки проекти или други опростени варианти.

По-екологичен граничен район	1.1. Подобряване на защитата и опазването на природата, биологичното разнообразие и екологосъобразната инфраструктура, включително в градските райони, и намаляване на всички форми на замърсяване	RCR104	Решения, възприети или разширени от организацията	Решения			12	Система за наблюдение на УО	
------------------------------	--	--------	---	---------	--	--	----	-----------------------------	--

2.1.4. Основни целеви групи

Практиките за зелена инфраструктура (ЗИ) допринасят за устойчивите общности и водят до множество ползи за дадена територия. Повлияна от свързаността, многофункционалността и пространственото планиране в различни мащаби, ЗИ може да подобри човешкото здраве и благосъстояние, да подкрепи зелената икономика, да създаде възможности за работа и да подобри биологичното разнообразие. Представените основни целеви групи по конкретната цел „Подобряване на опазването и опазването на природата, биоразнообразието и зелената инфраструктура, включително в градските райони, и намаляване на всички форми на замърсяване“ илюстрират всички онези групи общности, които се възползват най-много от мултисекторните ефекти на подобрената зелена инфраструктура:

- Местно население и посетители
- Местни власти и регионални структури на централната администрация
- Научноизследователска и развойна дейност, академични и научни институции
- Неправителствени организации

2.1.5. Посочване на специфичните целеви територии, включително планираното използване на интегрирани териториални инвестиции (ТИ), CLLD или други териториални инструменти

Неприложимо

2.1.6. Планирано използване на финансови инструменти

Неприложимо

2.1.7. Индикативно разпределение на ресурсите на програмата на ЕС по видове интервенция

Таблица 4: Измерение 1 – сфери на интервенция

Приоритет	Фонд	Специфична цел	Код	Сума (евро)
-----------	------	----------------	-----	-------------

1	ЕФРР и ИПП	1.1.	079 Опазване на природата и биоразнообразието, природно наследство и ресурси, зелена и синя инфраструктура	4 196 203
1	ЕФРР и ИПП	1.1.	171 Засилване на сътрудничеството с партньори както в рамките на държавата-членка, така и извън нея	1 049 051

Таблица 5: Измерение 2 – форми на финансиране

Приоритет	Фонд	Спицифична цел	Код	Сума (евро)
1	ЕФРР и ИПП	1.1.	01 Грант	5 245 254

Таблица 6: Измерение 3 – териториален механизъм за обезпечаване и териториален фокус

Приоритет	Фонд	Спицифична цел	Код	Сума (евро)
1	ЕФРР и ИПП	1.1.	18 Градове, села и предградия	3 671 678
1	ЕФРР и ИПП	1.1.	20 Селски райони	1 573 576

2.2. Приоритет 2. По-свързан граничен регион

Подобряване на регионалната свързаност и стимулиране на икономическия растеж в трансграничния регион

2.2.1. Специфична цел

2.1. Развитие на устойчива, устойчива на изменението на климата, интелигентна и интермодална мобилност на национално, регионално и местно равнище, включително подобрен достъп до TEN-T и трансгранична мобилност

2.2.2. Съответни видове дейности и очакваният им принос за тези специфични цели и за макрорегионалните стратегии и стратегиите за морските басейни, когато е целесъобразно

Социално-икономическите взаимовръзки между двете страни постепенно се разширяват поради положителните перспективи за разширяване на ЕС. На 14 юни 1999 г. в Скопие беше подписано споразумение между правителството на Република Македония и правителството на Република България за откриване на нови международни гранично-пропускателни пунктове (ГКПП) Струмяни – Берово и Симитли – Пехчево. На територията на Република Северна Македония ГКПП Струмяни – Берово, както и пътят за достъп, вече са изградени през 2001 г., докато на територията на Република България все още не са изградени както пътният участък, така и ГКПП. В съответствие с горепосоченото споразумение пътният участък и ГКПП на територията на Република България се предвиждаха да бъдат финансирани по Инициатива за външните граници от 2003 г., но не бяха осъществени. Необходимостта от укрепване на регионалната свързаност и от улесняване на нарастващия трафик на хора и стоки между Република България и Република Северна Македония е актуална.

Липсващите връзки в предоставянето на съвместни трансгранични бизнес услуги и такива от общ интерес са основен фактор за отрицателната демографска динамика, която се проявява в района. Липсата на инфраструктура, благоприятстваща предоставянето на услуги от интерес за общността и бизнеса, допълнително налага сериозни социални последици, включително по-голямо социално изключване и неравенство, както и предизвикателства пред предоставянето на услуги за отдих, пазарите на труда и жилищното настаняване. По отношение на междурегионалната свързаност, липсата на железопътна връзка между двете държави и нарастващият трансграничен трафик се породил необходимост от подобряване на капацитета за обслужване на настоящия ГКПП и разширяване на достъпа до TEN-T, като се вземат предвид и перспективите за ускорено разширяване на ЕС.

Инвестициите по този приоритет ще допринесат за външната политика на ЕС, като се придържат към най-актуалните стандарти за защита на сигурността и граничния контрол. Широкото и многосекторно въздействие на инвестициите върху различни направления на политиката на ЕС защитава неговата стратегическа ориентация по отношение на регионалната свързаност и трансграничната мобилност в област, която скоро се очаква да се присъедини към ЕС. Основната цел на интервенциите по този приоритет е подобряване на регионалната свързаност и подпомагане на икономическия растеж в областта на трансграничното сътрудничество чрез 1) улесняване на нарастващия трафик на хора и стоки между двете държави, 2) укрепване на комуникационните връзки между двете държави и 3) подобряване и разширяване на достъпа до основната TEN-T.

Неизчерпателният списък на действията, които приоритетът ще подкрепи, е следният:

- Модернизирани съществуващите и изграждане на нови ГКПП;
- Закупуване на специализирано техническо оборудване на базата на ИКТ решения;
- Рехабилитация на съществуващи и изграждане на нови пътища и в двете държави;
- Оценки на въздействието върху околната среда и други свързани с проекта оценки

Инвестициите ще бъдат под формата на проект от стратегическо значение.

Инвестициите потенциално ще окажат въздействие върху цел III – Подобряване на системите за граничен контрол, управление на проверките на документите и сътрудничество по въпроси, в региона на река Дунав от приоритетна област II „Сигурност“ на EUSDR чрез прилагане на най-актуални стандарти за защита на системите за сигурност и граничен контрол. С подобрения достъп до основната мрежа TEN-T проектът ще има безспорен принос за изпълнението на тема 2 (Интермодални връзки с вътрешността на държавата) на стълб 2: Свързване на региона на EUSAIR.

Видовете действия, които проектът ще изпълнява, са оценени като съвместими с принципа на DNSH, по същия начин, както е заявено предварително.

За програми INTERACT и ESPON:

Определяне на единичен бенефициер или ограничен списък от бенефициери и процедурата за отпускане

Неприложимо.

2.2.3. Показатели

За справка: член 17, параграф 3, буква д), подточка ii), член 17, буква в), подточка iii), точка 17, параграф 9

Таблица 2: Показатели за краен продукт

Приоритет	Специфична цел	ID	Показател	Мерна единица	Междинна цел (2024 г.)	Крайна цел (2029 г.)
По-свързан граничен регион	2.1. Развитие на устойчива, устойчива на изменението на климата, интелигентна и интермодална национална, регионална и местна мобилност, включително подобрен достъп до TEN-T и трансгранична мобилност"	RCO116	Съвместно разработени решения	Решения	0	1

Таблица 3: Показатели за резултат

Приоритет	Специфична цел	ID	Показател	Мерна единица	Базова линия	Референтна година	Крайна цел (2029 г.)	Източник на данните	Забележки
По-свързан граничен регион	2.1. Развитие на устойчива, устойчива на изменението на климата, интелигентна и интермодална национална, регионална и местна мобилност, включително подобрен достъп до TEN-T и трансгранична мобилност"	RCR104	Решения, възприети или разширени от организацията	Решения			1	Система за наблюдение на УО	

2.2.4. Основни целеви групи

Целеви групи:

2.2.5. Посочване на специфичните целеви територии, включително планираното използване на интегрирани териториални инвестиции (ТИ), CLLD или други териториални инструменти

Неприложимо

2.2.6. Планирано използване на финансови инструменти

Неприложимо

2.2.7. Индикативно разпределение на ресурсите на програмата на ЕС по сфери на интервенция

Таблица 4: Измерение 1 – сфери на интервенция

Приоритет	Фонд	Спицифична цел	Код	Сума (евро)
2	ЕФРР и ИПП	2.1	174 Интеррег: управление на граничните пунктове и управление на мобилността и миграцията	1 033 095
2	ЕФРР и ИПП	2.1	168 Физическа регенерация и сигурност на обществените пространства	2 066 189
2	ЕФРР и ИПП	2.1	062 Други реконструирани или подобрени пътища (магистрала, национални, регионални или местни)	7 231 662

Таблица 5: Измерение 2 – форми на финансиране

Приоритет	Фонд	Спицифична цел	Код	Сума (евро)
2	ЕФРР и ИПП	2.1	01 Грант	10 330 946

Таблица 6: Измерение 3 – териториален механизъм за обезпечаване и териториален фокус

Приоритет	Фонд	Спицифична цел	Код	Сума (евро)
2	ЕФРР и ИПП	2.1	21 Планински местности	10 330 946

2.3. Приоритет 3. Интегрирано развитие на трансграничния регион

Подкрепа за интегрирана стратегия за териториално развитие за икономически, екологичен, климатичен, демографски и социален растеж

2.3.1. Специфична цел

3.1 Насърчаване на интегрираното социално, икономическо и екологично развитие, културното наследство и сигурността в райони, различни от градските

2.3.2. Съответни видове дейности и очакваният им принос за тези специфични цели и за макрорегионалните стратегии и стратегиите за морските басейни, когато е целесъобразно

Приоритет 3 „Интегрирано развитие на граничния регион“ ще даде възможност на мултитематичните предизвикателства в граничния район да бъдат преодоляни чрез стратегия за териториално развитие, прилагаща интегрирани мерки в различни сектори. Интегрираните инвестиции за насърчаване на териториалното развитие в местната икономика ще донесат по-голяма добавена стойност и ще гарантират ефекта на лоста на средствата по ЕФРР и ИПП.

Опитът от изпълнените преди това програми и дадените препоръки от извършената оценка показват, че е необходимо да се промени подходът за постигане на целите и задачите на програмата. Изпълнените досега програми осигуриха широк брой и набор от крайни продукти, но в същото време беше трудно да се установи техният ефект и конкретната добавена стойност в сферата на трансграничното сътрудничество. Поради това е налице силна необходимост от замяна на некоординираните и нефокусирани инвестиции с многостранни и многосекторни решения във всички ключови области на политиката, които определят степента на териториално сближаване.

Областта на политиката, която очертава перспективите за икономическо развитие, е Европейската зелена сделка (ЕЗС) с нейните три цели: 1) Нулеви нетни емисии на парникови газове до 2050 г.; 2) Икономически растеж, отделен от използването на ресурси, и 3) Никой човек и нито едно място не са изоставени. Справедливият и приобщаващ преход е водещият принцип на ЕЗС, който се нуждае от спешно прилагане във всички сектори, но включва и тези с висок отпечатък върху околната среда, като например дейностите на предприятията и туризма. Комбинацията от ЕЗС и Териториалния дневен ред 2030 допълнително е предизвикателство за малките и слабо развитите райони да преосмислят своите териториални пречки и потенциал за посрещане на местните нужди чрез глобално договорени подходи (декарбонизация, промишлена симбиоза, приобщаване). Това е точният териториален дневен ред за интегрирано развитие на програмния район – за подобряване на съвременния живот чрез устойчиви решения с ефективно използване на ресурсите и нулеви въглеродни емисии.

Счита се, че трансграничната територия има неизползван икономически потенциал поради слаби структурни връзки между предприятията, ниска степен на интернационализация, ограничена производителност и т.н., на фона на съществуващите конкурентни предимства: Граница между Западните и Източните Балкани; Район, разположен в най-развятия регион на ниво NUTS 2 в Република България, изобилие от природни ресурси. Поради това се очаква действията, насочени към МСП, тяхното подобро участие в международните вериги за създаване на стойност (което иначе би означавало успешен екологичен и цифров преход) и устойчиво използваните туристически ресурси, да засилят териториалното сближаване и да допринесат в значителна степен за икономическия растеж на региона. МСП трябва да наваксат ключовите показатели за производството и икономическите резултати със своите партньори от ЕС, като предварително условие за

преодоляване на инертността на регионалната икономика. Това ще доведе до положителни странични ефекти в основните области на живота, което в крайна сметка ще доведе до подобряване на качеството и стандартите на живот.

Всички тези констатации и териториални особености оформят стратегическата ориентация и насоченост на интегрираната териториална стратегия (ИТС). При разработването на стратегията се преследва разумно равнище на агрегиране на стратегическата рамка в съответствие с новите подходи за програмиране, проявени в политиката на сближаване на ЕС за периода 2021—2027 г., както и средство за предварително опростяване на изпълнението. Поради това ИТС преследват една основна стратегическа цел, подкрепена от две конкретни цели, а именно:

Стратегическа цел: Постигане на интегрирано териториално развитие с акцент върху конкурентоспособността и развитието на туризма

Специфична цел 1: Повишаване на конкурентоспособността на местната икономика и подобряване на бизнес средата

Специфична цел 2: Разработване на атрактивен, целогодишен туристически продукт чрез съвместни интелигентни решения, които гарантират достъп и участие на всички

Действията по тези цели се определят въз основа на интегрирана териториална стратегия (ИТС) в изпълнение на чл. 28 в) от РЕГЛАМЕНТ (ЕС) 2021/1060 НА ЕВРОПЕЙСКИЯ ПАРЛАМЕНТ И НА СЪВЕТА от 24 юни 2021 година за установяване на общоприложимите разпоредби за Европейския фонд за регионално развитие, Европейския социален фонд плюс, Кохезионния фонд, Фонда за справедлив преход и Европейския фонд за морско дело, рибарство и аквакултури, както и на финансовите правила за тях и за фонд „Убежище, миграция и интеграция“, фонд „Вътрешна сигурност“ и Инструмента за финансова подкрепа за управлението на границите и визовата политика (ROP). По този начин ИТС се насочва към корена на едно от основните териториални предизвикателства – нивата на доходи, които са далеч под средните за ЕС. За коригиране на този недостатък се заделя 20% от бюджета на приоритета под формата на директна подкрепа за МСП, когато е приложимо чрез инструмента на Фонд за малки проекти съгласно член. 25 от РЕГЛАМЕНТ (ЕС) 2021/1059 НА ЕВРОПЕЙСКИЯ ПАРЛАМЕНТ И НА СЪВЕТА от 24 юни 2021 година относно специалните разпоредби за цел „Европейско териториално сътрудничество“ (Interreg), подкрепяна от Европейския фонд за регионално развитие и инструменти за външно финансиране (Регламент ЕТС).

От типологична гледна точка ИТС ще подкрепи широк спектър от действия – научноизследователски и развойни дейности; създаване и разпространение на информация, знания и умения; обучения; услуги; изграждане на мрежи; изготвяне на политики; малки обновявания, подобряване и поддръжка на пътища и съоръжения от обществено значение; защита и опазване и т.н. Кумулативните резултати от всички тези разнообразни действия, които ще бъдат насочени към преодоляване на широки тематични пречки и предизвикателства, ще доведат до интегриран ефект върху териториалното развитие.

Неизчерпателният списък на дейности, които ще бъдат подкрепени, включва:

- Дейности, насочени към повишаване на производствения капацитет на МСП, с цел превръщането на предприятията в по-екологични, по-дигитални и по-конкурентоспособни (технологична модернизация);
- Дейности, насочени към подобряване знанията и уменията на МСП за работа в по-екологична, по-дигитална и по-конкурентна среда (придобиване на нови знания и умения, включително достъп до външни финанси);

- Действия, насочени към изграждане на ефективен процес на разработване на продукти (обхващащи всички стъпки - от концепция до пазарна реализация на съответния продукт) и достигане до нови пазари (маркетинг, предприемачество, интернационализация);
- Действия, насочени към разработване на всесезонни, интегрирани и устойчиви туристически продукти, придружени от конкурентни практики за брендиране и маркетинг, с цел да се развие потенциалът за трансграничен туризъм чрез увеличаване на икономическите ползи от устойчивото използване на ресурсите му, като се дава приоритет на защитата на околната среда
- Действия, насочени към рационализиране на използването на туристическите ресурси в региона, в т.ч. разработване на нови интегрирани регионални туристически продукти; инвестиции в инфраструктура и съоръжения за подпомагане на туристите; укрепване на връзките между природни и културни обекти; обучение на персонал на туристически атракции; подобряване на маркетинговите практики и марки
- Действия, насочени към подобряване на мобилността и свързаността на транспортната и инженерната инфраструктура чрез развитие на системи за алтернативно придвижване, включително мрежа от велоалеи, „черни“ горски и полски пътища, хеликоптерни площадки и др.;
- Действия, насочени към разработване и прилагане на съвместни мерки за ограничаване на уязвимостта на услугите в туристическия сектор вследствие на пандемични и епидемични ситуации;

Видовете действия са оценени като съвместими с принципа на DNSH, по същия начин, както е заявено предварително.

Следва да се отбележи, че зелените и цифровите решения следва да бъдат включени като хоризонтални принципи и по този начин да станат неразделна част от всички подпомагани проекти в рамките на ИТС. Това решение се разглежда като програмен инструмент за насърчаване на новата политика на сближаване.

ITS е многосекторна стратегия и развива взаимовръзки с EUSDR и EUSAIR в редица междусекторни области, като например: култура и туризъм, общество на знанието, конкурентоспособност, капацитет и сътрудничество.

За програми INTERACT и ESPON:

Определяне на единичен бенефициер или ограничен списък от бенефициери и процедурата за отпускане

Неприложимо

2.3.3. Показатели

Таблица 2: Показатели за краен продукт

Приоритет	Специфична цел	ID	Показател	Мерна единица	Междинна цел (2024 г.)	Крайна цел (2029 г.)
Интегрирано развитие на	ii) Насърчаване на интегрираното социално, икономическо и	RCO87	Организации, които си	Организации	14	34

трансграничния регион	екологично развитие, културното наследство и сигурността в градските райони		сътрудничат през границата			
Интегрирано развитие на трансграничния регион	ii) Насърчаване на интегрираното социално, икономическо и екологично развитие, културното наследство и сигурността в градските райони	RCO116	Съвместно разработени решения	Решения	6	15

Таблица 3: Индикатори за резултат

Приоритет	Специфична цел	ID	Показател	Мерна единица	Базова линия	Референтна година	Крайна цел (2029 г.)	Източник на данните	Забележки
Интегрирано развитие на трансграничния регион	ii) Насърчаване на интегрираното социално, икономическо и екологично развитие, културното наследство и сигурността в градските райони	RCR104	Решения, възприети или разширени от организацията	Решения			28	Система за наблюдение на УО	

2.3.4. Основни целеви групи

При изпълнението на рамката на ЦП5 подкрепата за някои проекти/операции/дейности ще бъде приоритет. Това важи по-специално за интегрираното териториално развитие на бизнес услугите, услугите от общ интерес, връзките между градовете и селата и т.н. Счита се, че трансграничния регион има неоползотворен икономически потенциал, а действията, насочени към МСП, и тяхното по-голямо участие в регионалните вериги за създаване на стойност се очаква да засилят териториалното сближаване и да допринесат положително за икономическия растеж на региона. Обхватът на изброените по-долу целеви групи ще окаже благоприятно въздействие върху използването в максимална степен на икономическия потенциал на прилежащите територии. Това следва да повиши конкурентоспособността на местната икономика и да подобри бизнес средата в региона.

- Гражданското общество
- Местни/регионални органи и органи, регионални структури на централни публични органи
- неправителствени организации
- Научноизследователска и развойна дейност, академични институции и институции за обучение

- Социални институции
- МСП
- Местно население

2.3.5. Посочване на специфичните целеви територии, включително планираното използване на интегрирани териториални инвестиции (ТИ), CLLD или други териториални инструменти

Изпълнението на Приоритет 3 „Интегрирано развитие на трансграничния регион“ се планира да се осъществи въз основа на интегрирана териториална стратегия (ИТС), чието изпълнение ще се управлява от Съвместен управителен комитет/Стратегически съвет, съставен от представители на широка кръг от заинтересовани страни от двете страни на границата. Избраният подход отдолу нагоре за изпълнение на Приоритет 3 е в пълно съответствие с разпоредбите на Глава II Териториално развитие на Регламента за CPR и Раздел II Териториално развитие на Регламента за ETC.

ИТС се изготвя от Работна група (TFG), състояща се от заинтересовани страни от региона (представителна извадка) – общини, области, НПО, професионални организации, бизнеси и др. TFG се подпомага от външен изпълнител за изготвянето на стратегията, който изготвя стратегията и носи съответните отговорности за осигуряване на съответствие с чл. 29, ал. 2 от РЗП и чл. 20 от ДНЗ. За изработването на стратегическия контекст на ИТС като основа бяха използвани следните стратегически документи на регионални и местни заинтересовани страни:

- *Интегрирана стратегия за териториално развитие на Югозападния район (за Република България)*
- *Програма за развитие на Североизточния район за планиране 2021-2026 г. (за Република Северна Македония)*
- *Програма за развитие на Източен район за планиране 2021-2026 г. (за Република Северна Македония)*
- *Програма за развитие на Югоизточния район за планиране 2021-2026 г. (за Република Северна Македония).*

Останалата част от работата и решението за окончателното дефиниране на тематичния фокус на ИТС бяха предоставени в ръцете на широката общественост от областта под формата на открити консултации (пролетта на 2021 г.). В периода ноември-декември 2021 г. премина втори кръг от консултации. Целта му беше да събере идеи за проекти следвайки подхода „отдолу-нагоре“ с гражданското участие и ангажираността на общността. Събраните идеи за проекти ще послужат като основа за създаване на списък с операции. Бяха организирани 6 уебинара за всички заинтересовани от двете страни на границата, позволяващи на участниците да се включат в дискусии по въпросите на ИТС и идеите за проекти.

Териториалното насочване на ИТС обхваща цялата програмна област, включваща следните типове територии: 1) градове, населени места и предградия, 2) селски райони и 3) планински райони. Избраният териториален фокус на ИТС бе изведен като препоръка от Териториалния анализ (ТА), който разкри редица териториални особености (идентични икономически, социални и териториални предизвикателства и потенциали за развитие в различните територии), които водят и обосновават подобно заключение. 5-те областни центъра в ТГС регион (Куманово, Кюстендил, Щип, Благоевград, Струмица) са центрове за развитие на трансграничната територия и „възли“ на полицентрична селищна мрежа. Те обслужват останалата територия, реализират сложни взаимодействия и

взаимозависимости с по-малки градове и други населени места. Всяка от тези 5 области (област Кюстендил, област Благоевград и Североизточен, Източен и Югоизточен райони за планиране) проявява общи характеристики на функционална зона, но поради ограниченото им географско покритие е трудно да се адаптират с индивидуални инвестиционни планове. Докато работи в тези системи, пространственият обхват на ИТС може да надхвърли официалните граници на региона на ТГС. Това илюстрира, че функционалните зони имат условни граници в зависимост от функционалния обхват на започнатата дейност/интервенция/мярка. Следователно може да се каже, че територията на ИТС благоприятства разработването и прилагането на интегриран отговор на нуждите и потенциала за развитие, стеснен по обхват, за да покрие критерия за изпълнение.

Интегрираният подход за посрещане на общи нужди и използване на съществуващия потенциал ще се реализира чрез многосекторен пакет от мерки (групиран в списък с операции). Изпълнението на ИТС ще бъде ръководено от Съвместен управителен комитет/Стратегически съвет, който също ще участва в избора на операции и ще си сътрудничи с националните органи за вземане на решения за финансиране от ЕС, като Съветите за регионално развитие в Република България. Този подход е избран, за да гарантира и свидетелства за недвусмислено управление на ИТС от местните заинтересовани страни.

2.3.6. Планирано използване на финансови инструменти

Неприложимо

2.3.7. Индикативно разпределение на ресурсите на програмата на ЕС по сфери на интервенция

Таблица 4: Измерение 1 – сфери на интервенция

Приоритет	Фонд	Специфична цел	Код	Сума (евро)
3	ЕФРР и ИПП	3.1	021 Развитие и интернационализация на МСП, включително продуктивни инвестиции	2 492 192
3	ЕФРР и ИПП	3.1	024 Разширени услуги за поддръжка за МСП и групи от МСП (включително услуги за управление, маркетинг и дизайн)	623 048
3	ЕФРР и ИПП	3.1	165 Защита, развитие и популяризиране на публични туристически активи и туристически услуги	8 099 624
3	ЕФРР и ИПП	3.1	166 Опазване, развитие и популяризиране на културното наследство и културни услуги	3 115 240
3	ЕФРР и ИПП	3.1	171 Засилване на сътрудничеството с партньори както в рамките на, така и извън държавата-членка	1 246 096

Таблица 5: Измерение 2 – форми на финансиране

Приоритет	Фонд	Специфична цел	Код	Сума (евро)
-----------	------	----------------	-----	-------------

3	ЕФРР и ИПП	3.1	01 Грант	15 576 200

Таблица 6: Измерение 3 – териториален механизъм за обезпечаване и териториален фокус

Приоритет	Фонд	Спицифична цел	Код	Сума (евро)
3	ЕФРР и ИПП	3.1	18 Големи градове, градове и предградия	4 672 860
3	ЕФРР и ИПП	3.1	20 Селски райони	7 788 100
3	ЕФРР и ИПП	3.1	21 Планински райони	3 115 240

3. ФИНАНСОВ ПЛАН

3.1 Финансово разпределение по години

Table 7

Фонд	2021	2022	2023	2024	2025	2026	2027	Общо
ЕФРР (цел за териториално сътрудничество)	0	2 195 993,17	2 231 437,66	2 267 590,86	2 346 845,23	1 918 307,92	1 956 674,16	12 916 849,00
ИПП III ТГС ²	0	2 305 792,75	2 343 009,47	2 380 970,33	2 464 187,41	2 014 223,25	2 054 507,80	13 562 691,00
Съседство ТГС ³								
ИПП III ⁴								
NDICI ⁵								
ОСТР ⁶								
Интеррег фондове ⁷								
Общо	0	4 501 785,92	4 574 447,13	4 648 561,19	4 811 032,63	3 932 531,17	4 011 181,96	26 479 540,00

3.2 Общо финансово разпределение по фондове и национално съфинансиране

² Интеррег А, трансгранично сътрудничество външни граници.

³ Интеррег А, трансгранично сътрудничество външни граници

⁴ Интеррег В и С.

⁵ Интеррег В и С.

⁶ Интеррег В, С и D.

⁷ ЕФРР, ИПП III, NDICI и ОСТР, като единична сума по Интеррег В и С.

Table 8

Цел на политика No или ТП	Приоритет	Фонд (приложим)	База за изчисляване на ЕС (обща допустими разходи или публичен принос)	ЕС финансиране (a)=(a1)+(a2)	Индикативно разпределение на финансиране от ЕС		Национално финансиране (b)=(c)+(d)	Индикативно разпределение на националното съфинансиране		Общо (e)=(a)+(b)	Процент на съфинансиране (f)=(a)/(e)	Съфинансиране от трети страни (за информация)
					без ТП съгласно член 30(5) ОПР (a1)	с ТП съгласно член 30(5) ОПР (a2)		Национално публично (c)	Национално частно (d)			
Приоритет 1	ЕФРР	Обща допустими разходи	2 152 808,16	1 957 098,33	195 709,83	379 907,33	189 953,67	189 953,66	2 532 715,49	0,85		
	ИПП III ТГС ⁸	Обща допустими разходи	2 305 657,47	2 096 052,25	209 605,22	406 880,74	203 440,37	203 440,37	2 712 538,21	0,85		
	Добросъседство ТГС ⁹											
	ИПП III ¹⁰											
	NDICI ¹¹											
	ОСТР ¹²											
	Интеррег фондове ¹³											
Приоритет 2	ЕФРР	Обща допустими разходи	4 305 616,34	3 914 196,67	391 419,67	759 814,65	379 907,33	379 907,32	5 065 430,99	0,85		
	ИПП III ТГС ¹⁴	Обща допустими разходи	4 475 688,03	4 068 807,30	406 880,73	789 827,31	394 913,66	394 913,66	5 265 515,34	0,85		
	Добросъседство ТГС ¹⁵											

⁸ Интеррег А, трансгранично сътрудничество външни граници.

⁹ Интеррег А, трансгранично сътрудничество външни граници.

¹⁰ Интеррег В и С.

¹¹ Интеррег В и С.

¹² Интеррег В, С и D.

¹³ ЕФРР, ИПП III, NDICI or ОСТР, като единична сума по Интеррег В и С.

¹⁴ Интеррег А, трансгранично сътрудничество външни граници.

¹⁵ Интеррег А, трансгранично сътрудничество външни граници.

		ИПП III ¹⁶										
		NDICI ¹⁷										
		ОСТР ¹⁸										
		Интеррег фондове ¹⁹										
	Приоритет 3	ЕФРР	Общо допустими разходи	6 458 424,50	5 871 295,00	587 129,50	1 139 721,98	569 860,99	569 860,99	7 598 146,48	0,85	
		ИПП III ТГС ²⁰	Общо допустими разходи	6 781 345,50	6 164 859,55	616 485,95	1 196 708,04	598 354,02	598 354,02	7 978 053,54	0,85	
		Добросъседство ТГС ²¹										
		ИПП III ²²										
		NDICI ²³										
		ОСТР ²⁴										
		Интеррег фондове ²⁵										
	Общо	Всички фондове	Общо допустими разходи	26 479 540,00	24 072 309,10	2 407 230,90	4 672 860,05	2 336 430,04	2 336 430,02	31 152 400,05	0,85	
		ЕФРР	Общо допустими разходи	12 916 849,00	11 742 590,00	1 174 259,00	2 279 443,96	1 139 721,99	1 139 721,97	15 196 292,96	0,85	
		ИПП III ТГС ²⁶	Общо допустими разходи	13 562 691,00	12 329 719,10	1 232 971,90	2 393 416,09	1 196 708,05	1 196 708,05	15 956 107,09	0,85	
		Добросъседство ТГС ²⁷										

¹⁶ Интеррег В и С.

¹⁷ Интеррег В и С.

¹⁸ Интеррег В, С и D.

¹⁹ ЕФРР, ИПП III, NDICI or ОСТР, като единична сума по Интеррег В и С.

²⁰ Интеррег А, трансгранично сътрудничество външни граници.

²¹ Интеррег А, трансгранично сътрудничество външни граници.

²² Интеррег В и С.

²³ Интеррег В и С.

²⁴ Interreg В, С and D.

²⁵ Интеррег В, С и D.

²⁵ ЕФРР, ИПП III, NDICI or ОСТР, като единична сума по Интеррег В и С.

²⁶ Интеррег А, трансгранично сътрудничество външни граници.

²⁷ Интеррег А, трансгранично сътрудничество външни граници.

		<i>ИПП III²⁸</i>										
		<i>NDICI²⁹</i>										
		<i>ОСТР³⁰</i>										
		<i>Интеррег фондове³¹</i>										
	<i>Общо</i>	<i>Всички фондове</i>	<i>Общо допустими разходи</i>	<i>26 479 540,00</i>	<i>24 072 309,10</i>	<i>2 407 230,90</i>	<i>4 672 860,05</i>	<i>2 336 430,04</i>	<i>2 336 430,02</i>	<i>31 152 400,05</i>	<i>0,85</i>	

²⁸ *Интеррег В и С.*

²⁹ *Интеррег В и С.*

³⁰ *Интеррег В и С и D.*

³¹ *ЕФРР, ИПП III, NDICI or ОСТР, като единична сума по Интеррег В и С*

4 Предприети действия за привличане на съответните партньори в подготовката на програмата по Interreg и ролята на тези партньори по програмата в изпълнението, мониторинга и оценката на програмата

Съвместна работна група (СРГ)

Като се отчитат всички нужди и предизвикателства на равнището на програмния район, като част от процеса на програмиране и в съответствие с подхода „отдолу нагоре“, се проведе широк процес на консултации надграждащ подхода на многостепенно управление, в който участваха обществеността и участниците от гражданското общество на всички етапи от процеса.

През октомври 2019 г. беше създадена съвместна работна група за изготвяне на програмата. Една от основните ѝ задачи беше периодичен преглед и предложения за напредъка в програмирането, както и одобряване на основните етапи от подготовката на програмата и накрая на програмата като цяло.

Членовете на съвместната работна група бяха определени в съответствие със съответната институционална и правна рамка и при спазване на принципа на партньорство. Съвместната работна група се състои от балансиран брой представители на двете партниращи държави, включително представители на публичните органи (национални, регионални и местни), икономически и социални партньори, съответните структури, представляващи гражданското общество, включително партньорите от областта на околната среда, неправителствените организации и организацията, отговарящи за насърчаването на социалното приобщаване, равенството между половете и недискриминацията. Съвместната работна група прие следните документи:

- Първото заседание на съвместната работна група се проведе в София на 9.10.2019 г., на което бяха приети правила и процедури за работа на СРГ, както и концепцията на програмата и график на процеса за програмиране;*
- През юли 2020 г. чрез писмена процедура беше одобрен териториалният анализ на граничния регион между Република България – Република Северна Македония, включващ SWOT анализа и заключенията, и бе даден мандат на управляващия орган и на националния орган да изготвят и представят предложение за логиката на интервенции;*
- Логика на интервенции по програмата беше одобрена чрез писмена процедура през октомври 2020 г. Логиката на интервенциите бе актуализирана в съответствие с последните изменения в проектите на регламенти, като бе ревизирана версията, която бе одобрена на онлайн заседание на 11 февруари 2021 г. На управляващия орган и на националния орган бе даден мандат за изготвяне и представяне на предложение за програмен документ.*

Регионални консултации

Създаването на съвместната работна група беше предшествано от широк процес на регионални консултации на териториите на двете партниращи държави. През септември 2019 г. бяха проведени две срещи на регионалните фокус групи съответно в Благоевград (Република България)

и в Струмица (Република Северна Македония). Тяхната цел беше да се определят местните нужди и потенциал, като се следва подходът „отдолу нагоре“, и да се включат предложения от заинтересованите страни по отношение на приоритизирането на целите на политиката и възможните интервенции. В срещите взеха участие представители на широк кръг заинтересовани страни, сред които местни и регионални власти, образователни институции, местни предприятия, неправителствени организации от региона на трансграничното сътрудничество.

Участниците в широките трансгранични регионални консултации постигнаха съгласие относно необходимостта да се предложат съвместни мерки за справяне с неизползвания туристически потенциал, различен от свързания с ски туризма и спа туризма, като се обърне внимание на недостатъчно развитата туристическа инфраструктура. Регионалните и местните заинтересовани страни изразиха желание за включване на нов вид бенефициери, партньорства и дейности (чрез пряка подкрепа за МСП), като настояха за устойчивост на предишните и за капитализиране на опита в сътрудничеството между двете държави.

Цел на политиката 5 „Европа по-близо до гражданите“ беше подкрепена от участващите заинтересовани страни като най-подходящият начин за прилагане на интегрирани мерки, които биха могли да допринесат за решаването на общи и разнообразни предизвикателства в граничния регион.

В рамките на регионалните консултации беше обсъдено и прилагането на мерки, насочени към намаляване на замърсяването и опазване на биологичното разнообразие в рамките на ЦП 2 „По-зелена, ниско въглеродна Европа“, която ще подобри опазването на природата в полза на хората и икономиката на граничния регион.

В рамките на темата на консултацията относно свързаността заинтересованите страни отново поставиха за обсъждане откриването на нов гранично-пропускателен пункт (ГКПП) Клепало, който свързва Струмани и Берово, чиито правителствени ангажименти датират от 1999 г. Всички участници се съгласиха с многосекторните ефекти на новия ГКПП, които той би могъл да генерира в регионален и международен контекст, поради което идеята беше определена като стратегическа и беше предложена за подкрепа по програмата.

След регионалните консултации на участниците беше изпратен въпросник, в който те посочиха предизвикателствата, пред които е изправен регионът по отношение на социално-икономическото развитие и сферите на интервенция, в които програмата би могла да донесе добавена стойност. Респондентите твърдо подкрепиха бъдещата програма да бъде по-фокусирана за справяне с местните предизвикателства и нужди на граничния регион. Освен това беше изтъкната пряката подкрепа за опазването на околната среда, местните предприятия, както и насърчаването на интегрираното териториално развитие.

Работна група по разработването на интегрирана териториална стратегия за региона на ТГС

За целите на изпълнението на ЦП 5 управляващите и националните органи подкрепиха местните заинтересовани страни при разработването на интегрираната териториална стратегия /ИТС/. Беше създадена работна група, представляваща съответните регионални и местни органи, както и други местни заинтересовани страни, свързани с подготовката и изпълнението на стратегията (съгласно член 29 от POP).

Работната група има подпомагащи функции при изготвянето на многогодишна (обхващаща периода 2021—2027 г.) интегрираната териториална стратегия с цел да се отговори на нуждите на програмата INTERREG – ИПП ТГС между Република България и Република Северна Македония за периода 2021—2027 г., която ще допринесе за устойчивото икономическо развитие на региона. Основната отговорност на работната група е да си сътрудничи с консултанта по време на разработването на интегрираната териториална стратегия по ЦП5 „Европа по-близо до гражданите“ и да използва резултатите от диалога със съответните заинтересовани страни, бази данни, експертни позиции и т.н.

Обществени консултации във връзка с доклада за оценка на въздействието върху околната среда (ДОВОС) на програмата и на интегрираната териториална стратегия за региона на трансгранично сътрудничество

Като част от подготовката на ДОВОС на програмата и на Интегрираната териториална стратегия за региона на трансгранично сътрудничество бяха проведени два кръга обществени консултации. Първите консултации бяха организирани през юли 2021 г. относно определяне на обхвата и съдържанието на доклада за оценка на въздействието върху околната среда. Вторият кръг от консултации се очаква да бъде проведен в периода ноември – декември 2021 г. относно доклада за оценка на въздействието върху околната среда. Консултациите се провеждат и в двете страни и получените коментари от всички институции и заинтересовани страни ще бъдат отразени в съответните документи.

Изпълнение, мониторинг и оценка

В съответствие с член 28 от Регламент (ЕС) 2021/1059 в срок от три месеца след одобряването на програмата ще бъде определен комитет за мониторинг на изпълнението на програмата („комитет за наблюдение“). Съставът на комитета за наблюдение ще гарантира балансирано представителство на съответните органи, междинните звена и представителите на партньорите по програмата и ще включва и представители на органите, създадени съвместно в целия програмен район или обхващащи част от него. Съставът на СКН ще е в съответствие с принципите на партньорство и многостепенно управление и ще включва публичните органи (регионални, местни и други); икономически и социални партньори; представители на гражданското общество, като например екологични партньори, неправителствени организации и организации, отговарящи за насърчаване на социалното приобщаване, основните права, правата на хората с увреждания, равенството между половете и недискриминацията; научноизследователските организации, университетите и т.н. СКН включва също така заинтересовани страни от регионалните консултации и членове на съвместната работна група. Подходът ще гарантира затваряне на цикъла и непрекъснатостта на процеса на определяне на проектите, мониторинг на изпълнението и оценката на програмата.

Основните компетенции и отговорности на комитета за наблюдение ще бъдат определени в съответствие с член 30 от Регламент (ЕС) 2021/1059.

Програмата ще продължи да насърчава прозрачността чрез публикуване на всички важни документи за справка на уебсайта на програмата. Всички заинтересовани страни ще бъдат приканени да изпратят коментари. Важна роля в изпълнението на ЦП 5 ще бъде на управителния орган на интегрираната териториална стратегия в областта на трансграничното сътрудничество, който ще работи в тясно сътрудничество със СКН на програмата, за да се гарантира успешното изпълнение на ЦП 5.

5. Подход към комуникацията и публичността за програмата по Interreg (цели, целеви групи, комуникационни канали, включително отразяване в социалните медии, където е приложимо, планиран бюджет и съответните показатели за мониторинг и оценка)

Програмата ще направи преглед на добрите практики в комуникацията от предходния период и ще покаже гъвкав подход за достигане до целевата аудитория. Всички те се изразяват в следните комуникационни цели:

- да направи програмата позната, привлекателна и леснодостъпна;
- подпомагане на бенефициерите при изпълнението на проектите;
- да се гарантира широко признаване на подкрепата на ЕС за развитието на програмната област.

Основният акцент на комуникационните дейности е насочен към потенциалните кандидати, бенефициерите, заинтересованите страни и институциите, участващи в изпълнението.

Дейностите по комуникация и видимост ще достигнат до широката аудитория от трансграничния регион, както в географско, така и в тематично отношение, и ще следват целите на програмата. Целевите групи са:

(Потенциални) бенефициери: публични органи, МСП, НПО, НИРД, институции за образование и обучение и други съвместни трансгранични структури

- Други заинтересовани страни – национални, регионални и местни органи, бизнес, социални, туристически, културни, спортни сдружения и заинтересовани страни;
- Национални/регионални/местни медии от двете държави;

При комбинацията от комуникационни канали се вземат предвид тематичните цели на програмата. Съществуват както цифрови, така и традиционни инструменти:

Канали за комуникация

1. Цифрови

- Уебсайт;
- Социални медии (Facebook и YouTube);
- Онлайн събития (срещи, работни срещи, конференции, семинари, обучения);
- Дейности за връзки с обществеността (информационни бюлетени, електронни брошури, Наръчник за визуална идентичност)

2. Традиционни

- Дейности за връзки с обществеността (съобщения за медиите, публикации, интервюта, показване, кратки видеоматериали)
- Сигнализация (блокове с логото на програмата на входа на сградата и на УО, НО, СС, плаващи под знамето на ЕС);

3. Мероприятия/обучения

- Срещи, работни срещи, конференции, семинари и обучения

Уебсайт

Като основен източник на информация, новият уебсайт ще запази основната структура като тази от периода 2014—2020 г.

Социални медии

Програмата ще използва Facebook и YouTube като основни канали в социалните медии. За да достигне максимална аудитория, УО ще използва оптимизация на търсачките (SEO) и реклами в Google (Google Ads), Facebook и YouTube.

Уебинари за електронно обучение

УО ще обърне специално внимание на онлайн обучението и ще гарантира достъпността на информацията на заинтересованите страни, които не могат да присъстват физически на събитията. Ако е необходимо, всички възможни прояви под линията (BTL) ще бъдат прехвърлени онлайн.

Дейности по връзки с обществеността

Ще бъдат изготвени **съобщения за печата**, които ще бъдат разпространени сред местните/регионалните/националните медии.

Електронните брошури/информационни бюлетени ще бъдат публикувани и разпространени чрез социалните медии и уебсайта на програмата.

Инфо-графиките ще се използват за визуално представяне на сложна информация по бърз и достъпен начин.

Пресконференциите ще бъдат организирани предимно на място.

Снимки от проявите и проектите ще се използват за подготовка на публикации, рекламни материали, видеоматериали и слайдове.

Видеоматериали – ще бъдат създадени кратки прояви за популяризиране на програмата през целия програмен период.

Рекламни материали – рекламни банери/подаръци/справки ще бъдат разпространявани по време на обществени прояви

Прояви и срещи

Взаимодействието между хората е от съществено значение за изграждането на доверие и за създаването на условия за сътрудничество. Като инструмент за достигане до бенефициерите и инфлуенсърите, проявите ще бъдат насочени към участниците, за да предприемат действия.

Специално внимание ще бъде отделено на нови видове бенефициери, като например МСП, по отношение на широки информационни кампании относно възможностите за финансиране и прояви за намиране на партньори.

Друг важен елемент е посветен на стратегията за ЦП 5, която е приоритетът с най-голям дял от бюджета. Комуникационните дейности ще започнат по време на разработването на стратегията чрез широкообхватен подход на участие с участието на всички заинтересовани страни. Изготвянето на списъка на операциите ще се извършва по прозрачен начин въз основа на консултации с потенциални организатори на проекти.

Обучения

За бенефициерите се провеждат обучения по въпроси, свързани с изпълнението на проектите.

БЮДЖЕТ

—планираният бюджет е равен или по-голям от 0.3.% от общия бюджет на програмата.

МОНИТОРИНГ И ОЦЕНКА

УО ще информира СКН веднъж годишно за напредъка в изпълнението на комуникационните дейности.

Всяка година УО, заедно със СС и НО, ще изготвят годишен план за комуникация. Той ще се съсредоточи върху комуникационните дейности за годината в съответствие с предвиденото изпълнение на програмата.

Всички действия ще бъдат редовно оценявани вътрешно и резултатите ще бъдат представяни за одобрение и насоки на СКН. Данните за оценка на комуникационните цели ще бъдат получени от проучвания, вътрешни статистически данни, доклади по проекти и анализ на уебсайтове. Оценката на комуникационната стратегия също ще бъде част от цялостните мерки за оценка на програмата.

Вид дейности	Показател за изпълнението	Цел 2027	Показател за резултатите	Цел 2027
Прояви	Брой прояви за потенциални кандидати/бенефициери/заинтересовани страни/широка общественост	28	Обща полза от проявата за участниците (проучване)	75 % оценка на CSAT
	Брой участници в проявите	1300		
Публикации	Брой публикации (включително социални медии)	350	Обща полза от публикациите за читателите (проучване)	75 % оценка на CSAT
Уебсайт на програмата	Брой посещения	70000	Обща полза от сайта/страницата за читателите (проучване)	75 % оценка на CSAT
Социални медии	Брой последователи/абонати	700	Брой акции, харесвания, мнения, коментари и хаштаг споменавания	1000

3. Посочване на подкрепа за малки проекти, включително малки проекти в рамките на фондове за малки проектни

Програмата дава възможност за реализиране на проекти с ограничен финансов обем в съответствие с чл.24 от Регламента за ЕТС.

Програмата ще осигури пряка подкрепа на регионалните МСП за посрещане на новите предизвикателства пред конкурентоспособността, произтичащи от новите курсове на

развитие на политиката на ЕС (напр. зелен и цифров преход), перспективите за разширяване на ЕС, както и от необходимостта от преодоляване на определени икономически недостатъци (ограничено ТГС пазар) и събития с неблагоприятно въздействие върху представянето на МСП (напр. пандемия от Covid-19). Програмата ще разработи фонд за подкрепа за предприятията при пълно зачитане на законово дефинираната рамка за подкрепа, която изисква стриктно прилагане на правилата за минимизиране (Регламент (ЕС) 1407/2013). Съответните законови разпоредби налагат финансови ограничения (200 000 евро за всяко предприятие за 3-годишен период) за проекти на МСП, които са допустими за финансиране по програмата. Следователно подкрепата за предприятията по Приоритет 3 „Интегрирано развитие на граничния регион“ (общо 20% от приоритетния бюджет) ще се финансира под формата на малки проекти за до 200 000 евро на предприятие (което включва бенефициенти и партньори).

Подкрепата за МСП чрез фонд за малки проекти (както е определен в член 25 от Регламент (ЕС) 2021/1059 ЕТС) се счита за алтернативен вариант, чиято реализация ще бъде внимателно проучена преди стартирането на програмата и приложена, ако е приложимо. Възможният избор на ФМП като операция ще бъде по преценка на СКН.

7. Изпълнителни разпоредби

7.1. Програмни органи

Таблица 10

Програмни органи	Име на институция	Лице за контакт	Електронна поща
Управляващ орган	Министерство на регионалното развитие и благоустройството дирекция “Управление на териториалното сътрудничество“	Десислава Георгиева Директор на дирекция „Управление на териториалното сътрудничество“	d.g.georgieva@mrrb.government.bg
Партниращ орган (за програми с участие на трети или съседни държави, ако е приложимо)	Министерство на местното самоуправление на Република Северна Македония	Горан Милевски Министър на местното самоуправление на Република Северна Македония	info@mls.gov.mk
Одитен орган	Изпълнителна агенция “Одит на средствата от ЕС“ Министрство на финансите	Людмила Рангелова, изпълнителен директор на ИАОСЕС	aeuf@minfin.bg
Група на одитирите	Одитен орган за одит на инструмента за предприсъединителна помощ, Република Северна Македония	Адем Кури, CSA, CFE, CA Главен одитор на ИПП на Одитния орган	adem.curi@aaipa.gov.mk
Орган, към който се извършват	Дирекция „Национален фонд“,	Мануела Милошева директор на	natfund@minfin.bg

плащанията от Комисията	Министерство на финансите	дирекция „Национален фонд“	
-------------------------	---------------------------	----------------------------	--

7.2. Процедура за създаване на съвместен секретариат

Съвместният секретариат (СС) е обща структура, която подпомага управляващия орган (УО), националния орган (НО) и съвместния комитет за наблюдение (СКН) при изпълнение на техните функции, предоставя информация за програмата на потенциалните бенефициенти и подкрепя бенефициентите в изпълнение на проекти.

В съответствие с член 17, параграф 7, буква б) УО в сътрудничество с НО създава СС. Съвместната работна група реши главния офис на СС да остане на същото място в Кюстендил (Република България) с клон, разположен в Струмица, Република Северна Македония за програмния период 2021-2027 г., както беше през 2007-2013 г. и 2014-2020 г. България – Република Северна Македония, поради следните аргументи:

- опитът от предходен програмен период ще позволи да започне изпълнението на новата програма възможно най-скоро (бързо стартиране на покани за предложения след одобрение на програмата, за да се гарантира високо ниво на усвояване),

- офисите в Кюстендил и Струмица са вече съществуващи административни органи с изцяло функционални управленски структури и с опит в управлението на програми. Това ще гарантира намалени оперативни разходи, като например разходите за обучение на персонала.

- работните процедури на текущия СС бяха одитирани и могат лесно да бъдат актуализирани в съответствие с разпоредбите на новите регламенти на ЕС и извлечените поуки. Разходите за задачите на СС ще бъдат финансирани от бюджета за техническа помощ на програмата. СС ще има персонал, който владее свободно английски, както и един от официалните езици на страните партньори.

Клонът в Струмица ще има основна роля да служи като местна точка за контакт за бенефициенти по проекта или потенциални бенефициенти.

Тъй като персоналът на програмата за ТГС България – Република Северна Македония вече е обучен и опитен, той ще поеме допълнителни отговорности, според опита на всеки човек за Програмата за трансгранично сътрудничество 2021 - 2027 Интеррег ИПП България – Република Северна Македония.

7.3 Разпределяне на задълженията между участващите държави-членки и, когато е приложимо, трети или партньорски страни, в случай на финансови корекции, наложени от управляващия орган или Комисията

Съгласно чл. 69, параграф 2 от Регламент (ЕС) 2021/1060, партниращите държави гарантират законосъобразността и редовността на разходите, включени в отчетите, представени на Комисията, и предприемат всички необходими действия за предотвратяване, откриване и коригиране и докладване за нередности, включително измама. Всяка страна партньор е отговорна за разследване на нередности, извършени от бенефициерите, намиращи се на нейна територия. Финансовата корекция се състои в анулиране на цялата или част от

подкрепата от фондовете за операция или програма, при която се установи, че разходите, декларирани пред Комисията, са нередовни. Финансовите корекции се записват в годишните отчети от управляващия орган за отчетната година, през която е взето решение за анулирането.

Управляващият орган гарантира, че всяка сума, платена в резултат на нередност, се възстановява от водещия или единствения партньор. Партньорите изплащат на водещия партньор всички неправомерно изплатени суми. Специални разпоредби относно изплащането на суми, предмет на нередност, се включват както в договора, който ще бъде подписан между управляващия орган и водещия партньор, така и в споразумението за партньорство, което ще бъде подписано между бенефициентите.

Ако водещият партньор не успее да осигури изплащане от други партньори или ако управляващият орган не успее да осигури изплащане от водещия партньор, страната партньор, на чиято територия се намира съответният бенефициер, възстановява на управляващия орган сумата, неправомерно изплатена на този партньор. Когато страната партньор не е възстановила на управляващия орган неправомерно изплатени суми на партньор, тези суми подлежат на нареждане за възстановяване, издадено от Комисията, което се изпълнява, когато е възможно, чрез прихващане към съответната държава партньор.

Управляващият орган отговаря за възстановяването на съответните суми в общия бюджет на Съюза в съответствие с разпределението на задълженията между участващите страни, както е посочено в тази програма и както е подробно описано в двустранния Меморандум за разбирателство/ Меморандума за изпълнение .

В съответствие с член 104 от Регламент (ЕС) 2021/1060, Комисията има право да извършва финансови корекции, като намали подкрепата от фондовете към програма и извърши възстановяване от държавите партньори, за да изключи от финансирането на Съюза разходи, които е в нарушение на приложимото законодателство на Съюза и националното законодателство, включително във връзка с недостатъци в ефективното функциониране на системите за управление и контрол.

В случай на финансови корекции от страна на Комисията, двете страни партньори се ангажират да възстановят сумата пропорционално на одобрените проектни бюджети и извършени дейности от съответно българи и бенефициенти от Република Северна Македония, засегнати от финансовата корекция. В случай на финансови корекции от Комисията, длъжници се на случайни или аномални нередности, двете държави партньори се ангажират да разследват за всеки отделен случай. Финансовата корекция от Комисията не накърнява задължението на страните партньори да извършват възстановяване съгласно разпоредбите на приложимите европейски регламенти.

Двустранният Меморандум за разбирателство/ Меморандумът за изпълнение между страните партньори предвижда подробни разпоредби по отношение на разпределението на задълженията и събирането на дължими суми.

8. Използване на единични разходи, общи суми, плоски ставки и финансиране, които не са свързани с разходите

Таблица 11: Използване на единични разходи, общи суми, плоски ставки и финансиране, които не са свързани с разходите

Предназначена употреба на членове 94 и 95	YES	NO
<p>След приемането програмата ще използва възстановяване на приноса на Съюза въз основа на единични разходи, общи суми и плоски ставки по приоритет съгласно член 94 Регламент (ЕС) 2021/1060 (ако отговорът е да, попълнете допълнение 1) (ако отговорът е да, моля попълнете Приложение 1)</p>	☐	☒
<p>След приемането програмата ще използва възстановяване на приноса на Съюза въз основа на финансиране, което не е свързано с разходи съгласно член 95 Регламент (ЕС) 2021/1060 (ако да, попълнете Приложение 2)</p>	☐	☒